V. Romaniae (de) Urbis vetustate etc.

V. Fantuzzi Scrittori Bolognesi, ec. Vol. 7.
pag: 40 all'articolo — Pio Gio. Battista —

I 32

A

ax

Nota. (Le postille mss. sono autografe di Celio Calcagnini)

N. B. quest'annotazione è di pugno del ch.mo bibliotecario monsig. d. Giuseppe Antonelli di Ferrara da cui proviene questo interessante e raro libretto.

Bologna aprile 1853 M. G.

Digitized by the Internet Archive
in 2017 with funding from
Getty Research Institute

https://archive.org/details/pvictorpomponius00vict

P. Victor.
Pomponius Lætus.
Fabricius Camers.
R. Volaterranus.
De Vrbe Roma.
Scribentes.

Flauius de Locis ac Ciuitatibus Italiæ, deq́ eius Appellationibus Priſcis ac Nouis.

Reuerendo In Chriſto.D.Io.Matthæo Gyberto Pro/
tonotario Apoſtolico: Ac Illuſtriſſimi et Reuerē/
diſſimi Domini.D.Iulii Car.Medicis.S.R.E.
Vicecancellarii etc. Maiori Secretario
Io.Bapt.Pius Bononienſis.

pINDARVS Vir ornatiſſime ĩ ea Ode: quæ inſcribitur: Epharmoſto Opũtio Luctatori, laudandũ uetus uinum monet: floridos uero cantus recentiorũ: ſuſpiciendos. Ego perinde cum Pindaro afficior ueteribus auctoribus: ita tamen ut recentiores nõ negligam. Exemplum ſtomachi mei habes in oculis, opuſculum uidelicet Fabricii Varrani Epiſcopi Camertis uiri utraq; lingua cultiſſimi, breuiarium Vrbis Romæ continens. Ego tuus olim in Bononienſi Gymnaſio præceptor, nunc cliens, occupationes tuas exonerare ſtudens: quicquid alii longis ambagibus ſuper Vrbe Roma dixere, in Epitomen ab Epiſcopo Varrano, Victore, Volaterranoq; noſtro digeſtũ, tibi dicauimus, ut te Vrbs illa non lateret: cuius maxima pars es. Te enim Reuerẽdiſſimus Medices Argus ingeniorum, qđ impoſſibile ſit occultare inſitos mores, ut idem poeta cecinit, ex omnibus unum delegit, qui animum ſuum gereres, et merito quidem tuo uel maximo. Virtutes ſane omnes in pectore tuo domicilium ſibi conſtruxerũt.

Cunq; et Pater Francus nobiliſs. et Patria urbium pul-
cherrima fortiſſimaq; te laude omnifaria cōdecorēt, Tu
tamen more ſacris certaminibus Vincentiū, et patriā, et
parētes quotidie uirtute duce, comite fortuna, coronas.
Vnus habens morum, quidquid poſſidemus omnes. Va
le ac lege felix, et hoc Pii Cliētis, mnemoſynon habeto,
qui te ut diſcipulum amat, ut patronū colit ac obſeruat.

Ad.R.Dominum Ioannem Matthæum Gybertũ
Protonotarium Iulius Cæſar Pius Cliens.

Si mea Cliniaden totum nunc ora referrent
Cui decus et linguæ gratia blanda fuit,
Actæos qua ſæpe uiros, Actæa reuoluit
Pectora, nec blando frontis honore uacent.
Suada periclæo Dea ſi mihi fundat ab ore
Cecropium nectar, Cecropiumq; melos.
Si mihi Steſichori nunc Daulias incinat ales,
Si globus Aonidum, qui Xenophonta fouet.
Iſocratis Veneres ſi noſtra Poemata comant,
Quæq; tuo nectar contulit ore Plato.
Si mihi ſe Muſæ: Si ſe mihi donet Apollo,
Si mihi Mæonii plectra canora ſenis.
Pectora ſi ferro: Chalybum ſi dura rigore
Vox mea. Stentoreo detur et ore frui.
Enumerem Gyberte tuas clariſſime laudes,
Quantus et ingenio, quantus et es genio.
Sed Phaeton fieri metuo, qui ſole propinquo.
Decidit. Ergo ſatis ſit uoluiſſe mihi.

FABRICII VARRANI EPISCOPI CAMERTIS DE VRBE ROMA COLLECTANEA.

VRBS ROMA A ROmulo dicta. Eius circuitus ſecundum Plinium .xx. milia paſſ. Secundū Vopiſcū in Aurelio: quinquaginta: ex Marcello et Paulo Iuriſconſulto datur agnoſcere, ut alter de circuitu murorum, alter de continentiis Vrbis intellexerit, cum muros nullo in loco ampliores fuiſſe uideamus. At noſtro tempore murorū circuitus uix cum Ianiculo: hoc eſt Trāſtyberi et Vaticano .xiiii. continet milia. Tranſtyberis

Portæ Vrbis.

Porta populi quondam Flumentana a Tyberi qui eam poterat quandoq; alluere. Hanc e cœlo tactam Liuius in bello Macedonico refert. Porta populi

Porta Pinciana in ea regione, quæ dicitur hodie i Collacio ducit in Sabinos, Collatiæ ab antiquis dicta quā Rauennam exportauit Theodoricus primus Oſtrogothorum Rex teſte Caſſiodoro in epiſtolis.

Porta Palaria, quæ et Collina, et Quirinalis dicta eſt, qđ ducat in Quirinalem montē, in qua. T. Tatius caſtra Curiū locauit. Ducit in Agonem ubi Tyberis inundatio Apollinares ludos intercepit.

Porta ſanctæ Agnes Nomentana dicta et Domine quo uadis, ante Viminalis.

Porta ſancti Laurentii Exquilina et a capite Tauri ſculpto, aliquando Taurina, unde pecus educere Valerius Cōſul iuſſit, cum Roma ex aduerſa parte in plano Tyberis obſideretur.

Porta maior ante Neuia i Celio monte unde Lucretius Conſul cum Valerio exiuit.

Porta ſancti Ioannis Aſinaria a priſcis Celimontana unde ipſe Valerius exiuit.

Porta Clauſa Metrobii, ante Gabiuſa dicta quæ in Gabios ducit. Hæc e cœlo teſte Liuio tacta fuit in bello Macedonico.

Porta Latina antiquum nomen obtinet.

Porta Capena, quæ et Appia ducit Capuam, per quam regreſſus eſt Horatius ex tribus ſuperſtes.

Porta ſancti Pauli aliquando qđ Hoſtiam ducit Hoſtienſis, a priſcis Trigemina.

Carmentalis porta fuit ad Cliuum, qui ducit per Sublicium pontem in Ianiculum. Is locus uidetur eſſe ultra eccleſiam ſanctæ Mariæ ad ſcholam græcam. nunc uocant Coſmedim ad Auentini radices.

Tranſtyberis Ianiculum. Ianus apud Ouidiū. Arx mea collis erat, quem cultrix nomine noſtri Nuncupat hæc ætas, Ianiculūq; uocat. Ianiculum urbi adiectū facto in Tyberim ſublicio ponte, qui nūc pons Xyſtus dicit.

Porta Portuenſis in Ianiculo uerſus occidentem a Claudio facta, q đ in portum ducat ſic dicta.

Porta ſancti Pancratii olim Aurelia in Ianiculo.

Porta quæ nunc ſubtus Ianum in Ianiculo, quæ ducit in Vaticanum, antea Fontina dicebatur.

Thermæ ad Sanctum Franciſcum in Tranſtyberim Seueri uel Aureliani.

Thermæ in Campo Vaticani ubi nunc Prata dicimus, eorundem.

Eccleſia ſanctæ Mariæ a Caliſto ædificata Tranſtyberim, Templū Rauenatiū erat, ſeu Taberna meritoria.

Pons ruptus antea Aurelius.

Duæ Turres quæ nunc deſtitutæ in naualium faucibus in Ianiculo cernuntur a Leone Quarto ædificatæ ne barbaris ultra per Tyberim pateret acceſſus, ſicut cum eccleſia ſancti Petri in Vaticano et Ianiculum a Saracenis incenſum fuit.

Portæ in Burgo ſancti Petri.

Porta ſancti Spiritus quæ dimittit in Ianiculum.

Porta Pertuſa in alto colle edita.

Porta Viridaria ſubiecta palatio pontificis, quæ ad ortos ducat.

Porta quæ nunc eſt clauſa, quæ duceret ad ſcholã Longobardorum, Poſterula dicta fuit.

Porta quæ ſub caſtello ſcti Angeli ēt Poſterula dicta ē.

Porta in ponte Hadriani, porta Aenea dicitur.

Portæ Triumphalis prope ſanctũ Spiritũ in Saxia, apparent ueſtigia prope Tyberim ĩ uia quæ ducit ad Obeliſcum. C. Cæſaris, quæ uia Triumphalis eſt.

Palatium Sancti Petri ubi erat templum Apollinis.

Obeliſcus. C. Cæſaris in territorio triumphali.

Templum Veſtæ ad Tyberim contra Iani templum.

A rupe Tarpeia ad pontem Sanctæ Mariæ Aſyli templũ in quadrato lapide extructũ, quod nũc dedicatũ ē ſanctæ Mariæ Aegyptiacæ ad aream pontis prædicti.

Roſtra fuerũt ubi nũc eccleſia ſanctæ Mariæ đ Inferno:

Græcoſtaſis in Montis Palatini angulo, in quo loco eſt eccleſia ſancti Laurentii in miranda.

Templum Concordiæ in Palatino colle contra templũ ſanctorum Coſmæ et Damiani.

Comiciũ inter turrim, quæ Palara dicitur et eccleſiã ſancti Laurentii in Miranda, ubi porci uenundantur.

Cumulus nũc acceptorũ corrupto uocabulo antea mõs citatorũ uocabatur, in Campo Martio eſt poſt colũnã Cœliã ad occidentẽ. Citatorũ dicebatur quia poſtq̃ citati tulerant ſuffragia, ne laturis ſe immiſcerẽt, et cui fauiſſent dicere poſſent per pontem qui erat in loco ubi Columna Cœlia eſt tranſeuntes ſeparabantur.

Lacus in quem Iuturna ſe merſit pro aqua uirginea eſt, qui locus pro Iuturna nunc dicitur Lo Treglio.

Campus Martius ubi Columna Cœlia, quæ in honorẽ Antonini Pii. CLXXV. pedum erecta fuit.

Prætoriana Caſtra reduxit Tyberius in arcẽ: quam fecit ubi nũc Caput bouis appellant in uia Appia prope ſanctum Sebaſtianum.

Eccleſia. ſ. Mariæ de Minerua templũ Iſidis.

In colle Vaticano incluſo Vaticani dei templum fuit.

Naumachia ſub monte Vaticani et Palatio.

Eccleſia beati Coſmæ et Damiani, templum Romuli.

Montes Vrbis.

Capitolium qui et Tarpeius mons et Saturnius ubi Pandana porta, olim Arua ſaturnia. Virg. viii. Hinc ad tarpeiam ſedem, et capitolia ducit Aurea nunc, olim ſilueſtribus horrida dumis.

Auẽtinus mons ubi Dianæ Templũ ab aduẽtu nauiũ.

Palatinus mons. Virg. viii. Arcadas has oras genus a Palante profectum Qui regem Euãdrum, comites, qui ſigna ſecuti Delegere locum, et poſuere in montibus urbem Pallantis proaui de nomine Pallantæum.

Celius mons a Celio duce Tuſcorum.

Exquiliæ ab excubiis regis.

Viminalis a templo Iouis uiminei, cuius aræ ſunt collis poſt ſanctam Suſannam.

Lo Treglio

Quirinalis a templo Quirini, uel quia Cures duce Tatio ibi poſuerunt caſtra. Mons eſt inter Portam populi et Portam Salariam.

Mons Ianiculus a Martio Anco urbi additus.

Ara cœli. Ara cœli in Capitolio in Feretrii Iouis templo fundamẽtis extructa eſt.

Iupiter Capitolinus ubi nunc ſaluator in maximis.

la Cancellaria. Iani Templum ubi nunc Cãcellaria .i. ubi ſunt carceres.

In rupe Capitolina Templũ Iunonis monetæ. Virg. In ſummo cuſtos Tarpeiæ Manlius arcis.

Cliuus Capitolinus e regione reſpicit Eccleſiam ſancti Georgii ad uelum aureum.

De Auentino.

In Auentino Lucinæ Templũ, de quo Ouidius. Luna regit mẽſes, huius quoq; tẽpora mẽſis Sumit Auẽtino Luna colẽda iugo. ſub quo fons erat. Idẽ. Lucus Auẽtino ſuberat nigra Ilicis umbra, Quo poſſes uiſo dicere, numen ineſt. In medio gramen, muſcoq; adoperta uirenti Manabat ſaxo uena perennis aquæ.

De Monte Palatino.

Eccleſia ſancti Andreæ de Palara, eſt intra Palatium. In cætera parte Palatii uinea et prædiũ muro cinctũ nũc eſt Cardinalis de Capranica.

De Celio.

Eccleſia ſancti Ioãnis Pauli in Celio ſuper fundamentis curiæ Hoſtiliæ.

Duo aquæ ductus, quorũ unus in Capitoliũ ducebatur ab Antonio Caracala. Alter in Auẽtinũ a Claudio ut literæ in tabula marmorea apud hoſpitale ſancti Ioannis laterani oſtendunt.

Eccleſia ſancti Sephani in Celio rotũda in æde Fauni extructa. Eccleſia ſanctorũ quatuor coronatorũ ſup caſtra quæ dicebantur peregrinorum.

Sanctus Ioannes Lateranẽſis fuit palatium Lateranẽſiũ.

Porta maior in Celio monte non longe a Laterano.

Amphitheatrum Statilii Tauri in Celio.

Eccleſia monaſterii Cartuſienſium in palatio Soſociano, et in eodẽ loco Veneris et Cupidinis templa ſimul iuncta.

De Exquiliis.

Mons Caballus in exquiliis, quæ a Turribus quæ nunc comitũ et foro Traiani uſq; ad Diocletiani Thermas protenduntur, et deſinunt ad portam ſancti Laurentii. alter mons Exquiliarum a Diocletiani Thermis cõtinuat per montẽ ſanctæ Mariæ maioris: ſancti Antoni, ſanctæ Praxedis, ſancti Viti in Macello uſq; ad Lauicanam uiam, quæ ab amphitheatro hoc eſt Coloſſeo incipiẽs et ad ſanctorũ quatraginta Martyrũ, Clemẽtiſq; ac Petri et Marcellini eccleſiam cõtinuat priuſq̃ Portã Maiorẽ attingat Celiũ ab ipſis Exquiliis dirimit. Coloſeũ ſiue Colyſeu.

Monticulus inter Exquilias Suburra dicebatur.

Sancta Maria in Populo Tumulus Tarquinii imminet uſq; ad Pincianum Palatium.

Thermæ Corneliorũ in Vico Corneliorũ domus Cor-
neliorum dirutæ.

Corneliorũ uia in Caballo ubi duæ ſtatuæ iacẽtes: una Bacchi, altera Saturni, ut Apollodorus ſcribit, quorũ templa ruinæ, prope adſtantes.

Caballi duo illi Tyridatis Armeniorũ Regis fuiſſe Sex. Rufus dicit.

Turris Meſa. Turris nunc Meſa dicta Turris eſt Mœcenatis et orti circum, ex qua Turri Neronem ſpectaſſe incendium urbis dicit Tranquillus.

Proſper Columna habitat in Mœcenatis hortis.

Regio Triuii nunc, quæ ſcelerata uia erat ſub exquiliis.

Eccleſia Sancti Cyriaci in Thermis Diocletianis.

De Thermis

Thermæ Alexandrinæ ab eccleſia Sancti Euſtachii et ædib. Ioannis Baroncelli a cãpo Sãctæ Mariæ Rotũdæ hinc ad Lombardorũ plateam et Agonem, qui circus Flaminius eſt: inde ad binas pene turres Ioãnis Moroni protonotarii Reatini.

Thermæ Agrippinæ ſunt Pantheoni cõtiguæ e regione uerſus Mineruã Aediũ porciorũ, Cincii Ruſtici, Baptiſtæ Thenis, Georgii Cæſarini protonotarii, cõplectit̃.

Thermæ Antonianæ in regione ad uiam Ardeatinam ubi ad Septentrionalẽ plagã eccleſia eſt Sanctæ Priſcæ

ad oriētem ſanctorum Nerei et Archilei, Sancti Xyſti monaſterium ipſas Thermas e regione reſpicit.

Thermæ, Metodium, Naumachia et cætera Domitiani opera fuerunt quæ cernunt̄ undiq; ad ſanctū Silueſtrū inter Flaminiam uiā et collem Pincianum ad Monaſterium ſancti Silueſtri.

Arcus Triūphalis inter eccleſiā ſancti Silueſtri et Laurētii in lucina uiam amplexus Flaminiam, Domitiani triumphalis fuit ubi cernere eſt ipſum qualis a Suetonio deſcribitur ſtatura procerum, ſed tunc ſedētem, dormientemq;, et Mineruam, quā ſuperſtitioſe colebat ſomniantem excedere ſacrario: negantemq; ſe ultra eū tueri poſſe, quia exarmata eſſet a Ioue.

Palatium quod fuit Morinenſis Card. ædificatū eſt ſuper Domitiani opera.

Prænestina uia quæ ad portam ſancti Laurentii.

Gordianorū domus ducentas colūnas uno filo habuit: et eorum Thermæ fuerūt poſt ſanctum Euſebium in uia Præneſtina ubi ruinæ cernuntur.

Cōſtantini Thermæ ubi duo Caballi et quatuor ipſius ſtatuæ pedeſtres.

Eccleſia ſanctæ Pudentianæ in Thermis Nouatiani rogatu Praxedis ſororis a Pio. iii. ædificata eſt.

Monaſteriū ſancti Laurētii in Pancr. et perna in Thermis olympiadis ædificatum.

Da Exquiliis

Trophæa ſancti Marii de Iugurtha et Cymbris in ec‑ cleſia ſancti Euſebii et ſancti Viti in Macello cernunt.

Gallutii Thermæ hodie appellatur baſilica, quam Sue‑ tonius ſcribit. C. Cæſarem. C et Lucio nepotibus ex‑ truxiſſe in Exquiliis.

Macellum hodie in Exquiliis ubi eccleſia ſancti Viti in Macello, et arcus in Macello.

Arcus in Macello Gallieno Imperatori poſitus.

De Viminali Colle.

In Colle Viminali tria teſte Plinio. xvii. lib. fuerunt mi‑ randa ædificia. Domus Craſſi Oratoris. Q. Catuli, qui cum Mario Cymbros fudit. et. C. Aquilii equitis et Iu riſconſulti cernuntur ruinæ ad ſanctam Suſannam.

Saluſtiani horti inter Quirinalem et Viminalem a por‑ tu ſanctæ Agnes prope ad ſanctam Suſannam exten‑ duntur ruinæ.

De aliis locis celeberrimis.

Plane Exquilias inter et Celium montem ubi monaſte‑ rium monialiũ ſancti Andreæ: Tabernula antiquitus dicebatur.

Carinæ incipiebant a Tabernula ad Marii Trophæa.

Via Sacra dicta: qđ per eã ab arce ad augures ſacra quot menſibus ferebantur.

Coſmæ et Domiani eccleſia in Via ſacra in templo Ro‑ muli uel Vrbis Romæ.

Curia uetus in parte Carinarum erat apud eccleſiam ſancti Petri ad Vincula fornices maximi inter ruinarũ uaſtitatem contra Coloſſeum aſpiciunt.

Via ſacra a Curia ueteri iuxta Amphitheatrum ad Capitolium uſq;.

Eccleſia ſanctæ Agathæ eccleſia Gothorũ fuit ĩ ſuburra.

Ara cœli primum Templum a Romulo ædificatum nõ longe inde Ara Iouis ſtatoris.

Vbi nunc Tyberis eſt, quæ uulgo Pallara dicitur locus depreſſus, in quo miranda eſt eccleſia ſancti Laurentii Lacus Curtius erat et Templum Fauſtinæ. Lacus Curtius.

Multa Neruæ ibi ſunt monimenta. ubi nũc dicitur Noe arca interiacet, Palus nunc uocatur.

Tẽplũ Iani erat ad eccleſiã ſancti Georgii ad uelũ aureũ pene in agro extat candido marmore extructum, quod partim eſt inter forũ Boarium et piſcarium.

Eccleſia ſancti Georgii ĩ ruinis uelabri ædificata in Monte Auentino.

Porta Ingẽs Capitolii ad eccleſiã Saluatoris in maximis ſemiobruta. Ibi erat Cliuus Capitolinus, qui eſt inter Ianum et Velabrum.

FINIS.

Pomponius Lætus de Vetuſtate Vrbis. Ex Publio Victore, et Fabio.

Amphitheatrum.

i N media Vrbe amphitheatrũ ĩcohatũ a Veſpaſiano, perfectũ a Domitiano cum incruſtatione intrinſecus et extrinſecus cũ ſignis, et in ſingulis ſuperioribus arcubus erãt ſtatuæ marmoreæ. Illic fiebãt ludi. Sub tanto ædificio ſubſunt Cloacæ adeo ut pars ædificii ſubſtineatur a Cloacis. Ab latere ædificii uerſus ſeptentrionem et orienrem erat uia publica ſtrata lapidibus quadratis et magnis, Amphitheatrũ nunc appellatur Coloſſeum a Coloſſo, qui ibi erat. Eſt autem Coloſſus magna ſtatua, quando ludi fiebant ædificium Linteis operiebatur.

Coloſſeũ

Buſta Gallica.

Poſt Capitolium inter Septentrionem et Orientem eſt locus appellatus Buſta Gallica, ubi Galli in magna copia a Camillo interfecti fuerunt, et ibi habẽt ſepulchra. locus nunc dicitur Portogallo.

Aeſculapii et Concordiæ Templum.

In Horto ſanctæ Mariæ nouæ ẽ ueſtigiũ templi Aeſculapii et Concordiæ.

Arcus Conſtantini.

In radicibus montis Palatini uerſus Coloſſeum ẽ Arcus

Conſtantini principis cum uictoriis alatis, qui profligauít Maſſentiũ filium Maximiani. Is Conſtantinus fuit Britanicus.

Septizonium Seueri.

In tẽplo ſanctæ Luciæ ſub colle ſancti Gregorii ẽ Septizonium Seueri dictum a ſeptem Zonis.

Suburra.

Suburra incipit inde ubi eſt Coloſſeus et producit uſq; ad Exquilias.

Iouis Simulacrum.

Fragmentum minimæ rotũditatis prope Coloſſeũ cinctum erat marmoribus. Super erat Iouis ſimulacrum.

Iouis Statoris Templum et Domus Ciceronis.

In ea parte Palatini mõtis, quæ aſpicit Circum maximũ fuit Templum Iouis Statoris, prope quod fuit domus Ciceronis. Dom. Ciceronis.

Templum Pacis.

Poſt palatium ſtatim uerſus Septentrionem ſunt ruinæ templi pacis, quod Templum poſt bella ciuilia Veſpaſianus ædificauit.

Domitiani Statua.

Inter Capitolium et Palatium ubi remanſerunt tres columnæ, erant treſdecim ſatis ornatæ. Super has columnas erat ſtatua eq̃tis aurei, et ſub pedibus erat Rhenus fluuius Germaniæ de qua triumphauit Domitianus.

Apertura Terræ Curtii et Tẽplũ Vulcani cũ Scypho qui tenuit Romulũ et Remum.

Curtius Armanus.

In eodem loco fuit olim illa apertura terræ, in quam ſe dimiſit Curtius armatus una cũ equo, terra ſtatim coiuit, et peſtis euanuit. Iſte locus eſt in parte fori Romani, circum quod fuerunt multa templa et ornamenta: inter quæ templum Vulcani: ante quod templum pendebat Scyphus, qui tenuit Romulum et Remum.

Prope forum ubi nunc eſt hoſpitale Aromatariorũ fuit porticus Antonini Imperatoris et Fauſtinæ.

Saturni et Opis Templum.

Aerariũ P. R. ubi

Sub Capitolio ẽ parua eccleſia, quæ diruta imminet hoſpitali ſanctæ Mariæ de Porticu, ubi fuit templum Saturni et Opis eius uxoris. In quo templo fuit ærarium populi Romani.

Seueri Imperatoris Arcus.

In radicibus Capitolii uerſus Aquilonem et Zephyrum ad hortum æſtiuum eſt arcus Seueri Imperatoris.

Iunonis Mineruæ Templũ et Cõcordiæ.

Prope fuit Iunonis Monetæ Templum, et Cõcordiæ. inde fuerunt multi gradus ad Capitolium.

Carcer Tullianus.

Tulliani.

In radicibus Capitolii ſuper forum Romanũ uerſus ſeptentrionem eſt carcer, nunc dicitur ſancti Petri, fuit illa pars carceris; quam conſtruxit Tullus Hoſtilius et

appellabatur Tullianum.

Carcer plebis.

Ex altera parte Capitolii uerſus meridiẽ ubi ẽ eccleſia ſcti Nicolai i carcere, fuit poſtea ibi ædificatus carcer a Claudio decẽuiro, quẽ appellauit Carcerẽ plebis Romanæ.

Theatrum Marcelli.

Vbi nũc ẽ domus Sabellorũ fuit olim theatrũ Marcelli.

Velia et Domus Catilinæ.

Illa pars Palatini montis, quæ uidet forum Romanũ appellatur Velia, quia ibi paſtores antiqui ante tonſuram ouium uellebant lanam ex ouibus. Eadem pars habuit domum Catilinæ et Catuli.

Aedificium Neruæ Imperatoris.

Inter Capitoliũ et Exquilias uerſus Arã cœli adhuc ſunt magna ædificia cũ inſcriptione ædificii Neruæ Imp.

Forum Traiani et Porticus.

Inter Capitoliũ et Quirinalẽ collẽ ab ædificio Neruæ ad Colũnã Coclidẽ et radices Capitolii, fuit forũ Traiani circũ qđ erãt ornamẽta innumerabilia: quæ fuerũt aduecta ex toto orbe terrarũ uerſus occaſum. Porticus cũ amplis et excelſis columnis, et cũ magnis epiſtyliis adeo mirabile opus fuit, ut qui intuerenť nõ potuerint adduci ad credendum illa eſſe facta manibus hominum, ſed gigantũ. Pars tota quæ uergit ad occaſum quia mons Quirinalis impediebat: tota exciſa fuit, et ſolo æquata, ne forũ ſpatio frauderetur.

Velia un.

Ergo Gigantes nõ hoïes.

Columna in foro Traiani.

Column a quæ eſt in foro Traiani eſt erecta a populo Romano in honorem Traiani poſt uictoriam de Dacis, et ipſe Traianus Columnam non uidit. Conceſſit enim ad indicendam expeditionem.

Pantheon.

S. Maria rotunda

Vbi nunc eſt ſancta Maria rotunda: ibi fuit Pantheon dedicatum Ioui Vltori, cuius tegmen fuit ex laminis argenteis. Illas laminas ſuſtulit Conſtantinus nepos Heraclii ueniens ad Vrbem.

Antipantheon.

Prothyron.

Antipantheon appellatur Prothyrion.i.locus ante portam templi, quod.M.Agrippa fecit. Antiqui in omnia templa ingrediebantur per gradus aſcendendo, In unū tantum deſcendebant Conſi Templum.

gradib. ad tēpla. N. S.

Conſi Templum.

Cōſus Deus

In Templum, quod in honorem Conſi, i. dei conſiliorum fuit ædificatum deſcendebatur pluribus gradibus et nullis aſcendebatur.

Templū Boni euentus.

Prope ſupradictum Pantheon erat templum Boni euētus, et ædificia prope Pantheon ſunt ruinæ. M. Agrippæ et extenduntur uſque ad domum, quæ fuit Cardinalis Spoletini.

Thermæ Neronis.

Aedificia quæ ſunt ad ſanctum Euſtachiū fuerūt Ther

mæ Neronis: poſtea inſtauratæ ab Alexandro Impera/
tore, et dictæ Alexandrinæ.

Campus Martius.

Vbi eſt Eccleſia ſancti Laurentii in Lucina cum hortis,
ibi fuit Campus Martius appellatus, in quo habebant
Comicia, et ubi eſt domus noua facta: quæ eſt ædiculæ
æditimorū ſancti Laurētii, fuit baſis nominatiſſima.

Horologium.

In Campo Martio ubi eſt Epitaphium Capellanorū, ibi
fuit effoſum Horologiū, quod habebat ſeptem gradus
circū, et lineas diſtinctas metallo inaurato, et ſolū campi
erat ex lapide amplo quadrato, et habebat lineas eaſdē
et in angulis quatuor uenti ex opere muſiuo cū inſcri
ptione ut Boreas ſpirat.

Oſſa Neronis.

Collis hortulorum qui ſurgit a dextris eundo ad ſanctā
Mariam de populo, in eo ſepulta fuerunt Oſſa Ne/
ronis, pars quæ ſubiacet plana uergens ad Auſtrum
et Libyn habebat hortos, et tota humida.

Pincius.

Locus ille qui uidetur eſſe mons ſupra flumen, appellat̄
Pincius a quodam ciue. Ex colle hortulorū candidati candidati.
deſcendebāt albis ueſtibus, qui erāt petituri magiſtratū.

Domus Martialis.

Inter collem Quirinalē et hortulos eſt locus depreſſus
ubi nunc eſt uinea, quæ appellatur Pila Tyburtina, Pila Tyburtina.

prope quam fuit domus Martialis:unde.

" Sed Tyburtinæ ſum proximus accola Pilæ:
" Qua uidet antiquum ruſtica Flora Iouem.

Iſta Pila nunc uocatur Tybur uetus, Antiqui cogitauerunt a Porta Collina protendere mœnia uſq; ad pontẽ Miluium per montes propter ſuauitatẽ iſtius planiciei. Sed Aruſpices uetuerunt: quia non licebat circa urbem comicia facere et legere milites.

Equi Duo et Statuæ Cybeles.

Exeundo a Domo Pomponii eundo per dorſum mõtis quirinalis uerſus Septentrionem ſunt duo equi cũ ſtatuis marmoreis, qui miſſi fuerũt a Tyridate rege Armeniæ ad Neronem imperatorem. Sunt tres ſtatuæ Conſtantinorum ſedentes tenentes cornucopiæ ſiniſtra manu, hæ ſunt ſtatuæ deorum fluminum. Significãt rerũ copiã. Eſt et Cybele ſedens ſuper duobus leonibus turrita quia præeſt turribus et caſtris.

Vbi fiebant Floralia.

Eundo a ſiniſtris eſt uallis incluſa parietibus Vbi fiebant Floralia, et mons a dextris habet domũ Cardinalis Neapolitani, ea eſt pars Quirinalis montis, et uocatur mõs Clatræ et Apollinis. Mons a dextris uocatur Capitoliũ uetus, et pars eſt Quirinalis ubi fuit. Templum Iouis antiqui, quod Templum Capitolinum.

Templum Herculis et Quirini.

In medio fere dorſo a ſiniſtris fuit Templum Quirini:

Quidam Othomedio Ianenſis Senator urbis expolia/ uit templum et ex ornamentis facti ſunt gradus in ara cœli, et gradus quibus aſcenditur Capitolium.

Othomedio

Vicus et Statua Mamurii.

Adhuc ꝑ dorſum Quirinalis ubi eſt Tẽplũ ſanctæ Su/ ſãnæ a ſiniſtris, ibi fuit uicus Mamurii, et ibi erat eius ſta tua. Fuit autem Mamurius faber ærarius, qui fecit An/ cylia Numæ Pompilii. Eſt autem Ancyle ſcutũ lõgius q̄ latius quaſi ambeſum. Poſt tẽplũ ubi fuit ecclefia Sã/ cti Sabini, ibi fuit Saluſtii forũ.

Mamuri

Ancyle

Saluſtij forũ.

Porta Collina.

In ipſo colle Quirinali eſt Porta Collina, quæ diu fuit ultima Porta Vrbis, et mœnia non multo ſpatio exten debantur uerſus occaſum, et erat finis.

Locus Supplicii Virginum Veſtæ.

A ſiniſtra intrinſecus eũtibus eſt locus editus et eleuatus ubi erat antrũ artificio factũ teſtudinatũ cũ exiguo fo/ ramine: unde emittebãt ueſtales, q̄ cõmiſerãt impudi/ citiã, et ne perirẽt fame ĩ antro erãt excauatæ duæ paruæ feneſtræ. In alteta erat Lucerna accenſa, in altera lac et aq̄. poſtea populus mittebat terrã quouſq; terra ad ſũ/ mitatẽ ꝑueniret foraminis. Ita moriebãt illic ſacerdotes cum ueſtibus ſacerdotalibus. priuſq̄ hoc fieret intrinſe/ cus ante portã audicantur ſacris moniales; et poſtea in/ grediebantur portam, ſed non poterant uertere caput. Deinde nõ licebat exire ſacerdotẽ ꝑ illam Portã ꝑ unũ annũ; et totus Populus ea die in luctu erat.

Poena ve Stalium.

Via Salaria.

Via extrinſecus Salaria uocatur, qua Sabini ferebãt Salẽ ex Vrbe.

Horti Saluſtiani.

Intrinſecus a porta Collina a ſiniſtris eſt ualis longa ubi fuerunt Horti Saluſtiani circũdati pulcherrimis ædifi/ciis, qui fuerunt non modo ornati, ſed etiã propter ſumptum et ornatum ædificiorũ ſatis amœni, et aquæ ſub/terraneæ manu factæ irrigabant Hortos.

De Via Nomẽtana, Viminali, et Quirinali.

Prope Portã Viminalẽ quæ eſt proxima Portæ Colli/næ coniũgun tur duo colles Viminalis, et Quirinalis. extra Portã Viminalẽ incipit Via, q̃ uocat̃ Nomẽtana.

Viminalis et Exquiliæ.

Exqliæ um.

Viminalis collis a Ioue uimineo dictus, et exqliæ ab ex/cubando confunduntur, qui ſunt duo montes urbis.

Templum Quirini.

Vbi ſũt Thermæ Diocletiani, et Maximiani, quæ nõ fuerunt incohatæ ab ipſis, ſed a ueteribus, inter ipſas Ther/mas a Septẽtrione fuit Tẽplũ Quirini. Quod dorſum

Alta Semita

Quirinalis appellatur alta ſemita.

Balnea Pauli.

In deſcẽſu Quirinalis montis uerſus meridiem ubi nũc eſt domus de comitibus, et turris militiæ, fuerunt Bal/nea. L. Pauli.

Thermæ Conſtantini.

In ipſo colle Quirinali erant Thermæ Cōſtātini Imperatoris: quæ extēdebantur uſq; ad domum de Colūna.

Vallis Quirinalis et Domus Pomponii Attici.

Inter Viminalē et Quirinalē uallis eſt Quirinalis dicta ubi eſt ſancti Vitalis Templum: ubi Romulus apparuit ante lucem Proculo cum aſcēderet in cœlū, ubi fuit domus Pomponii Attici. Romul' apparuit Proculo

Puteus Probæ.

In eo Quirinali eſt Templum ſanctæ Agathæ, et in ipſa ualle non longe a templo ſancti Vitalis eſt puteus, qui dicitur puteus diuæ Probæ. Nā Proba Virgo eū fecit.

Lauacrum Agrippinæ.

In aſcenſu Viminalis collis uerſus ſeptentrionem eſt tēplum ſancti Laurētii paniſpernæ, ubi lauacrū Agrippinæ matris Neronis, quod lauacrū poſtea magna impēſa Hadrianus Cæſar inſtaurauit. Ibi nūc ſūt moniales.

Turris Mœcenatis.

In uia, quæ eſt poſt Thermas inter orietē et Aquilonem ubi eſt aſcenſus, in illa parte eminentiori fuit Turris Mœcenatis, unde Nero dicitur inſpexiſſe incēdiū urbis.

Campus Exquilinus.

Sub illa Turri uerſus Septētrionem eſt campus exquilinus ubi olim comburebātur cadauera mortuorū, cuius rei nidor multum urbi nocebat. Auguſtus qui ſtuduit emendare Aerē conſenſu Po. Ro. et ſenatus cōceſſit cāpum Mœcenati ubi faceret pulcherrimos hortos. Nūc Cadauera ʼ cōburebāt

DD

Camp' varius

appellãt campũ Variũ, q̃d ibi poſtea detinebant aĩalia.

Porta Viminalis et Exquilina.

In hoc cãpo ſũt duæ portæ urbis: Altera uocat exqlina, quæ ẽ clauſa: Altera Tyburtina. Inter hãc portã et portã Viminalẽ, erat porta q̃ uocabat porta iter Aggeres, q̃ nũc eſt clauſa, ubi uia erat ſatis munita intriſecus. E regione huius portæ erat arcus Gordiani imperatoris.

Puticulæ.

Extra portã Exquiliam uel Exquilinã erat locus, qui dicebatur puticulæ, ubi erãt frequẽtes putei, quibus cõdebantur oſſa combuſtorum.

oſſa cõbuſtor

Porta Sancti Laurentii.

Porta. S. Laurẽtii eſt ĩ aquæductu et externis nõ Porta.

Ad Vrſum Pileatum.

Iuxta portam ſancti Laurentii ad dextram exeũtibus eſt Templũ Sãctæ Viuianæ et ſex miliũ martyrum, ubi uocabat antiquitus Ad Vrſum Pileatũ q̃d ibi fuit imago Vrſi habentis Pileum in capite.

Duo Trophæa

Poſt eccleſiã. S. Euſebii ẽ pars ædificii ubi ſunt duo Trophæa. i. ſpolia hoſtiũ. Alterũ Trophæũ habet Thoracẽcũ ornamẽtis et clypeis ante imaginẽ uictoriæ. Alterũ hẽt ĩſtrumẽta oĩa ad pugnãdũ et clypeos, et hẽt ueſtes.

Gallieni Imperatoris monimẽtũ.

Vbi eſt eccleſia ſancti Viti eſt arcus dirutus cum monimento Gallieni Imperatoris.

Thermæ Titi et Veſpaſiani.

Poſt eccleſiã Sancti Martini uerſus Orientẽ ſunt ruinæ Thermarũ Titi et Veſpaſiani. Ruinæ ciſternæ Thermarum Titi uocatur nunc Capoces. i. capaces aquarũ. Capoces

Philippi Imp. Thermæ.

Poſt Thermas Titi inter aquilonẽ et eurũ ſunt Thermæ Philippi Imperatoris. Poſt eſt uallis inter Exquilias et Cœliũ montẽ, quæ ducit ad portã ſanctæ Crucis, Quæ eſt pars aquæ ductus.

Via Præneſtina.

Via quæ ẽ extra portã ſanctæ Crucis uocat̃ Præneſtina.

Exquiliæ.

Exquiliæ incipiũt a templo ſancti Petri a Vinculis, et ꝑtendũtur uſq; ad eccleſiã ſanctæ Crucis, inde ad Thermas Diocletiani; illinc circũeũdo includit eccleſiã ſanctæ Mariæ maioris, prope quam erat Baſilica Sicimini Romani, et ſanctæ Praxedis uſq; ad. S. Petrũ a uĩculis.

Cœlius Lateranenſis.

Cœlius mons incipit ab eccleſia ſancti Io. Lateranẽſis. A familia Lateranorũ ſic dicit̃. et finit ubi ẽ eccleſia ſancti Gregorii, et ẽ magni ambitus: et includit eccleſias quattuor Coronatorũ. S. Stephani rotũdi, ſancti Ioannis et Pauli, ſancti Petri Marcellini in radicibus montis cœlii. Supra eſt Quadriuium inter cœlium et exquilias. Cœlius appellatus a quodã ciue Cœlio Vibenno, qui præſtitit aurum Romanis contra Sabinos. Lateranẽſis un

Cœli mõs a Cœlio Ciue.

Herculis ĩ foro boario rotũdũ cũ multis antiq̃tatibus dirutũ tp̃e Sixti.iiii.Nõ lõge ab hoc templo: Templũ uerſus Auentinũ fuit appellatum Ara maxima.

Chryſocolla. Circus Maximus.

Pauimẽtũ Circi Maximi fuit ex Chryſocolla. eſt autem Chryſocolla dura materies, quæ naſcit̃ poſtq̃ aurũ effoſſum eſt, ex auro retinet colorẽ. In cætero eſt lapis. In hoc circo fiebãt ludi: ubi erant duo magni obeliſci, quorũ alter eſt maximus omniũ qui ſunt in orbe. Eſt autẽ Circus inter Palatinum montẽ et Auentinum.

Palatinus mons.

Mons Palatinus habet ĩ circuitu mille paſſus, ea fuit prima ſedes. P. R. et primus locus habitatus, et ſedes imperii conſtituta ibi, propter quod Hercules in eo monte hoſpitio fuit receptus ab Euãdro rege. Palatiũ aũt appellatur a Pallãte urbe Arcadiæ, unde rex Euander uenit, ideo in eo monte fuit ſedes. P. R. propter quã cauſam ubicũq; eſt ſedes magni principis, Palatium appellatum. Sed malũ omen eſt imperio Romano q̃d propria ſedes eſt inhabitata.

Iani Velabrum.

In foro boario duo Iani.i. Lodiæ. Ibi recipiuntur mercatores, et habet in ſe quadriuiũ. Vnus Ianus hæret eccleſiæ ſancti Georgii. Non longe hinc inter Auentinũ fuit Velabrũ ita dictũ q̃d cũ locus eſſet paludoſus, homines qui uolebãt trãſire in Auẽtinũ ferebãtur Cym-

ba, et ſoluebant ſtipem. Pecunia aũt quæ ſoluit nautis uelatura appellatur: unde Velabrum.

Velatura

Tyberis ſinus prope Capitoliũ.

Sub Capitolio Tyberis inferebat ſinũ, qui pertingebat radices Palatii, ubi nũc eſt eccleſia ſancti Theodori. In eo ſpatio prope fuit templum, et ibi expoſitus Romulus et Remus in alueolo. i. Scypho ligneo.

Ficus Ruminalis.

Ibi fuit Ficus Ruminalis appellatus a rumine Lupæ. Eſt autem ruma mamma.

Ruma

Lupercal.

Supra in Capitolio e regione iſtorũ locorũ fuit Lupercal, hoc ē manſio Lupæ, quæ nutriuit Romulũ et Remũ. Erat aũt Lupercal antrum prope tres columnas.

Templũ Caſtoris et Pollucis.

In fine Fori Romani fuit Templũ Caſtoris et Pollucis prope quod paruulus fons.

Tarpeius mons.

Tarpeius mons diuidit ĩ duos colles, in Capitoliũ et arcem: In eius medio erat uallis, in qua fuit Aſylũ, ad qđ cõfugientes erant tuti. Erat aũt Aſylũ Templũ inuiolabile, et ibi fuit Templum Iouis.

Aſylũ

Templum Iouis Capitolini.

In Capitolio fuit Tẽplũ Iouis magni Capitolini: quod erat quadratũ quoquouerſus pedib. C. Altitudo. CL.

FINIS.

Regiones Antiquæ Vrbis.

Prima Regio portæ Capenæ.

Porta Capena.
Vicus Druſianus.
Vicus Sulpicii Citerioris.
Vicus puluerarius.
Vicus trium ararum.
Aedis Martis.
Aedis Tempeſtatis.
Area ſpei.
Area Pinaria.
Lacus Promethei.
Balineum Torquati.
Balineum Mamertini.
Balineum Antiochiani.
Thermæ Commodianæ.
Arcus Diui Traiani.
Mutatorium Cæſaris.
Vicus Camænarũ et ædis.
Vicus Sulpicii Vlterioris.
Vicus Fortunæ obſequẽtis
Vicus Honoris et Virtutis.
Vicus Fabricii.
Aedis Mineruæ.
Aedis Apollinis.
Area Galli, ſiue Thalli, ſiue Thaliæ.
Area Carſicæ.
Lacus Vipſani.
Balineum Vectis Bolani.
Balineum Abaſcantiani.
Thermæ Seuerianæ.
Arcus diui Veri Parthici.
Arcus Druſi.
Almo fluuius.
Vici.ix.
Vico magiſtri.xxxvi.
Denuntiatores.ii.
Domus.ccxx.
Balineæ priuatæ. Lxxxii.
Piſtrina.xx.
Aediculæ.x.
Curatores.ii.
Inſulæ.iii.mil.ccl.
Horrea.xiii.
Lacus.lxxxiiii.

Regio in ambitu continet
ped.xii.mil.ccxxvi.

REGIO SECVNDA
Cœlimontium.
Templum Claudii.
Campus Martialis.
Antrum Cyclopis.
Caput Aphricæ.
Domus Philippi
Regia Tulli Hoſtilii.
Manſiones Albanæ.
Armentarium.
Ludus matutinus.
Cohortes quinq; uigilum.
Aediculæ.viii.
Curatores.ii.
Inſulæ.iii.mil.
Horrea.xiii.
Piſtrina.xii.
Macellum magnum.
Lupatiæ.
Caſtra peregrina.
Arbor Sancta.
Domus Vectiliana.
Manſiones.
Mica aurea.
Spolium Samarium.
Ludus Gallicus.
Vici.xii.
Vicomagiſtri.xxviii.
Denuntiatores.ii.
Domus. cxxxiiii.
Balineæ priuatæ.xx.
Regio in ambitu continet
ped.xii.mil.cc.

REGIO TERTIA
Iſis et Serapis
Moneta.
Amphitheatrũ: quod capit
loca.Lxxxvii.mil.
Ludus magnus.
Domus Britiana.
Prætura præſentiss.
Lacus paſtoris.
Schola copulatorum.
Caſtra Miſenarum.
Vici.viii.
Vicomagiſtri.xxiiii.
Denuntiatores.ii.
Domus.c.Lx.

Sororiũ Tigilli

Balineæ priuatæ Lxxx.
Piſtrina xii.
Ludus Daricus
Samium Choragium
Thermæ Titi Ceſ. Aug.
Schola quæſtorum

porticus Liuia

Porticus Liuia
Suburra
Aediculæ viii.
Curatores. ii.
Inſulæ.ii.mil.dcc.Lvii.
Horrea.xiii.
Lacus. Lxv.
Regio in ambitu continet pedes.xii.mil.cccl.

REGIO QVARTA.

Templum Pacis
Templum Fauſtinæ
Via Sacra
Baſilica Pauli Aemilii
Forum Tranſitorium
Porticus Aſſidata
Buccinum Aureum
Apollo Sandaliarius
Sororium Tigillum
Coloſſus altus pedes.cc.et ſemis habẽs in capite radios ſeptẽ ſinguli pedes. xxii.et ſemis
Carinæ
Templum Veneris
Templum Telluris
Baſilica Conſtantini
Sacri Portus
Balineum Daphnidis
Ara Vulcani cũ Vulcanali ubi lotos à Romulo ſata.
Horrea Carthacea
Meta ſudans
Domus Pompei
Auita Ciceronum domus.
Aediculæ. viii.
Curatores.ii.
Domus.c.xxxviii.
Balineæ priuatæ.Lxxv.
Piſtrina.xii.
Vici.viii.
Vicomagiſtri.xxxii.
Inſulæ.ii.mil.dcclvii.
Horrea. viii.

Lacus.Lxxviii.

REGIO QVINTA.

Exquilina cum Turri et col le Viminali

Lacus Promethei

Nympheum diui Alexãdri.

Horti Planciani

Hercules Sullanus

Campus Exquilianus

Lucus Petelini

Ara Iouis Viminei

Iſis patritia

Thermæ Olympiadis

Aediculæ.xv.

Curatores.ii.

Inſulæ.iii. mil.dccc.l.

Lacus.Lxxix.

Balineæ priuatæ.Lxxv.

Macellum Liuiani

Cohortes ſeptem uigilum

Horti Mœcenatis

Amphitheatrum caſtrenſe.

Cãpus uiminalis cũ aggere.

Domus Aquilii Iurecõſulti

Minerua Medica

Lauacrum Agrippinæ

Vici.xv.

Vicomagiſtri.Lx.

Denuntiatores.ii.

Domus.clxxx.

Horrea.xxiii.

Piſtrina.xii.

Regio in ambitu continet pedes.xv.mil.dcccc.

REGIO SEXTA.

Alta ſemita

Vicus Mamuri

Vicus Bellonæ

Templum Sarapæum

Templum Floræ

Capitolium uetus

Statua Mamuri plumbea

Domus Attici

Templum gentis Flauiæ

Senatulum mulierum

Thermæ Diocletiani

Decem Tabernæ

Area Calidii

Vici.xii.

Vicomagiſtri.XLVIII.

Inſulæ.iii.mil.D.V.
Horrea.xviii.
Lacus.Lxxvi.
Templum ſalutis.
Templũ Apollinis et clatræ
Floralia
Forum Saluſtii
Templum Quirini
Malum punicum
Horti Saluſtiani
Thermæ Conſtantinianæ
Balnea Pauli
Ad gallinas albas
Cohortes tres uigilum
Aediculæ.xvi.
Curatores duo
Domus.C. Balineæ priuatæ.Lxxv.
Piſtrina.xii.
Regio in ambitu continet pedes.xv.mil.dc.

REGIO SEPTIMA.

Via lata
Cohortes ſeptem Vigilum
Nympheum Iouis
Campus Agrippæ
Caſtra Gentiana
Templum nouum fortunæ
Sacellum Senii Sangii
Forum Suarium
Horti Liuiani
Ad manſuetas
Lacus Ganymedis
Arcus nouus
Aedicula capraria
Templum Solis
Porticus Conſtantini
Templum nouũ Quirini
Equi Aenei Tiridatis
Forum Archemonium.
Pila Tyburtina
Lapis pertuſus
Vici.x.
Vicomagiſtri.xl.
Denuntiatores duo
Domus.cxx.
Piſtrina.xvi.
Lacus.Lxxvi.
Aediculæ.xii.
Curatores duo

Inſulæ.iii.mil.ccclxxxv.
Horrea.xxv.
Balineæ priuatæ.Lxxv.
Regio in ambitu continet pedes.xii.mil.dcc.

REGIO OCTAVA.

Forum Romanum.
Comicium.
Cloacinæ Templum.
Græcoſtaſis
Miliarium Aureum
Templũ Veneris Cluacinæ
Pila Horatia
Templum Caſtorum
Equus Aeneus Domitiani.
Ludus Aemilius
Arcus Fabianus
Iani duo celebris mercatorum locus
Templum Veſtæ
Templum Romuli
Forum Cæſaris
Forum Auguſti
Forũ Traiani cum templo et equo æneo, et colũna Coclidæ, quæ eſt alta pedes.cxxviii. habetq; intus gradus.clxxviii. Feneſtellas.xLv.
Aedicula Concordiæ ſupra græcoſtaſim.
Victoria aurea
Tabernæ nouæ
Colũna cũ ſtatua.M.Ludii
Aedis Opis et Saturni
Septem Tabernæ
Senatulum aureum
Curia
Templum Concordiæ
Atrium Mineruæ
Iulia Porticus
Puteal Libonis
Regia Numæ
Templum deum penatiũ.
Templum Iani.
Stationes municipiorum
Cohortes ſex Vigilum
Lacus Curtius
Aedis Victoriæ
Vmbilicus Vrbis Romæ.

Dom. Cic.

Diuor

Vici.xxx.

Vicomagiſtri.xlviii.

Denuntiatores.ii.

Balineæ priuatæ.Lxiii.

Piſtrina.xx.

Regio in ambitu continet pedes.xxx.mil.d.

REGIO DECIMA.

Palatium

Vicus Curtarum

Vicus ſalutaris

Vicus Cliuuſq; diei

Aedis Iouis Satoris

Parta Bacchi ubi fuerunt ædes Vitruuii Fondani.

Ara febris

Aedis matris deum

Sicilia

Aedes Apollinis ubi lydoni pēdēt inſtar arboris mala ferentis

Ara Palatina

Domus Dionyſii

Domus Ciceronis

Velia

Fortuna reſpiciens

Victoria Germanica

Aedes Rhamnuſiæ

Domus Auguſtiana

Sedes Imperii Romani

Ad Mammeā hoc eſt ſtictæ Mammæ

Vici.vi.

Vicomagiſtri.xxiiii.

Denuntiatores duo

Domus.Lxxxviii.

Horrea.xlviii.

Balineæ priuatæ.xxxvi.

Vicus Padi

Vicus Fortunæ reſpicientis

Vicus Apollinis

Roma Quadrata

Caſa Romuli

Templum fidei

Domus Ceroniorum

Iouis Cœnatio

Bibliotheca

Aedes Iouis Victoris

Domus.Q.Catulli

Aedes Diouis
Curia uetus
Septizonium Seueri
Lupercal
Pētapylū Iouis arbitratoris.
Domus Tyberiana
Auguratorium
Aediculæ Totidem
Curatores duo
Inſulæ.ii.mil.dc.xliiii.
Lacus.xxx.
Piſtrina.xx.
Regio in ambitu habet pe/
des.xii.Mil.dc.

REGIO VNDECIMA.

Circus Maximus
Circus maximus q capit lo/
ca.ccclxxxv.mil.
Portæ.xii.
Aedes ditis patris
Aedes Veneris Opus Fabii
gurgitis.
Salinæ
Aedes Portunni

Ara maxima
Aedes Pompeii
Aedes Murtiæ
Forum Olitoriū. In eo co/
lūna ē Lactaria, ad quā in/
fātes lacte alēdi deeferūt.
Velabrum maius
Arcus Conſtantini
Aediculæ totidem
Curatores.ii.
Inſulæ.ii.dc.
Balineæ priuatæ.xv.
Lacus.Lx.
Templum Mercurii
Aedes Cereris
Porta Trigemina
Apollo Cœliſpex
Hercules Oliuarius
Aedes Cereris
Obeliſci.ii. Iacet alter.alter
erectus
Aedes Conſi ſubterraneæ.
Velabrum minus
Vici.viii.
Vicomagiſtri.xxxii.
Denuntiatores.ii.

Domus.Lxxxviii.
Horrea.xvi.
Piſtrina.xii.
Regio in ambitu habet pe-des.xi.mil.d.

REGIO Duodecima

Piſcina publica
Vicus piſcinæ publicæ
Vicus Ceios
Vicus aquæ ſalientis
Vicus Fortunæ mammoſæ
Vicus Portæ Ruſcelanæ
dom. cornificij
Vicus Veneris Almæ
Vicus Dianæ
Vicus Triari
Vicus laci tecti
Vicus Colapeti Paſtoris
Vicus Portæ Neuiæ
Vicus Victoris
Area Radicana
Fortuna Mammoſa.
Aedis Bonæ Deæ Subſa-xanæ.
Thermæ Antonini
Campus Lanatarius
Cohortes tres Vigilum
Priuata Hadriani
Aediculæ totidem
Curatores.ii.
Inſulæ.ii. mil. cccclxxxvi.
Balineæ priuatæ.xliiii.
Horrea.xx.
Horti Aſmani
Caput Viæ nouæ
Iſis Antenodoria
Donum Delphini
Septẽ domus parthorum.
Domus Chilonis
Domus Cornificii
Vici.xii.
Vicomagiſtri.xlviii.
Denuntiatores.ii.
Domus.C.xiiii.
Lacus.Lxxx.
Regio in ambitu hẽt pedes xii.mil.

REGIO Tertiadecima.

Auentinus
Vicus Frumentarius
Vicus Ceſeti
Vicus Laci Miliarii
Vicus trium Artium

Vicus Loreti minoris	Aediculæ totidem
Vicus Columnæ ligneæ	Curatores .ii.
Vicus mundiciei	Inſulæ.ii.mil. ccccIxxxviii.
Vicus fortunæ dubiæ	Balineæ priuatæ.Lxiiii.
Templum Connæ Dianæ	Horrea.xxvi
Thermæ Siriacæ	Platanon
Thermæ Varianæ	Horrea Amicei
Priuata Traiani	Porticus Fabaria
Vicus Fidii	Templũ Iunonis Reginæ.
Vicus trium uiarum	Vici.xvii.
Vicus Valerii	Vicomagiſtri.Lxxiiii.
Vicus Capitis Canteri	Denuntiatores.ii.
Vicus nouus	Domus.C.iii.
Vicus Armiluſtri	Lacus. Lxxviii.
Vicus Maceriarius	Piſtrina.xx.
Vicus Loreti minoris	Regio in ambitu continet pedes.xvi.mil.cc.
Armiluſtrum	
Thermæ Decianæ	REGIO Quartadecima.
Templum Libertatis	Tranſtyberis
Dolcenum ſiue Dolocrũ.	Vicus longi Aquilæ
Remuria	Vicus Quadrati
Mappa Aurea	Vicus Rutiliani minoris.
Horrea Galbæ	Vicus Brutianus
Scalæ Gemoniæ	Vicus ſtatuæ Valerianæ
Schola Caſſii.	Vicus Pauli
Forum Piſtorium	Vicus ſemipublici

Scalæ Gemoniæ

Vicus Icei Reſtituti
Vicus Sergi
Vicus Viberini
Naumachiæ.ii.
Vaticanus. Ianiculum.
Vicus Cenſori
Vicus Roſtrati
Vicus Statuæ Titianæ
Vicus Rutiliani maioris
Vicus Ianuclenſis
Vicus Larum Lucalium
Vicus Salutaris
Vicus ſex.Lucei
Vicus Patratili
Vicus Saufei
Vicus Ploti
Galanium. Corniſæ.
Horti Poinitii
Maniæ Sacellum
Balineum Ampelidis
Statua Valeriana
Cohortes ſeptem uigilum.
Templũ fortis Fortunæ.
Thermæ Septimianæ
Hercules Culearis
Campus Codetanus

Caſtra lecticariorum
Aediculæ totidem
Curatores.ii.
Inſulæ.iiii.mil.ccccv.
Balineæ priuatæ.Lxxxvi.
Horrea.xxii.
Balineum Priſcidianæ
Statua ſiccina
Caput Gorgonis
Area Septimiana
Ianus Septimianus
Campus Brutianus
Horti Getæ.
Vici.xii.
Vicomagiſtri.Lxxxviii
Denuntiatores.ii.
Domus.CL.
Lacus.CLXXX.
Piſtrina.xxii.
Regio in ambitu habet pe
des.xxxiiii.mil.ccccLxxxvi
Senatula tria.unũ inter ca
pitoliũ et forũ ubi magi
ſtratus deliberabãt. Alte
rũ ad portã Capenã. Ter
tiũ citra ædem Bellonæ

in Circo Flaminio, ubi dabatur ſenatus legatis, quos ĩ urbē admittere nolebāt. Quartū Senatulū matronarū ĩ Quirinali.

Bibliothecæ. xxix. publicæ, ex his præcipuæ duæ Palatina et Vlpia.

Obeliſci magni ſex, duo in circo maximo. Maior eſt pedū. cxxxii. Minor ped. lxxxviii. et ſemis.

Vnus in Vaticano

Vnus in campo Martio pedes. Lxxii.

Duo in Mauſoleo Auguſti pares ſinguli ped. xlii. et ſemis

Obeliſci priuati. xlii. In pleriſq; ſūt notæ Aegyptiorum.

PONtes Octo.

Muluius

Vaticanus

Fabricius

Palatinus, Aelius.

Ianuclenſis

Cæſtius

Aemilius q ante Sublicius.

CAMpi Octo.

Viminalis.

Exquilianus

Agrippæ

Martius

Codetanus

Brutianus

Peculiarius

Lannatarius

Vnuſ ultra Tyberim, cāpus uaticanus extra numerū.

FORa Sexdecim.

Romanū quod dicitur magnū Cæſaris Auguſti.

Boarium

Tranſitorium

Molitorium

Piſtorium

Traiani

Antenobardi

Suarium

Archemonium

Diocletiani

Gallorium
Ruſticorum
Cupedinis
Piſcarium
Saluſtii

BASILICAE.X.

Vlpia
Pauli
Neſtini
Neturnii
Macidii
Martiana
Veſcellaria
Floſelli
Siciminii
Conſtantiniana

THERMAE.XII.

Traiani
Titi
Agrippæ
Syriacæ
Commodianæ
Seuerianæ
Antonianæ
Alexandrinæ quæ Neronianæ.
Diocletianæ
Decianæ
Conſtantinianæ
Septimianæ
Iani per oẽs regiones Incruſtati, et adornati ſignis duo p̃cipui ad arã fabianam ſuperior Inferior.

AQVAE.XX.

Apia
Martia
Virgo
Claudia
Herculanea
Tepula
Damiata
Traiana
Anio
Halſia galiſiena, quæ Auguſta.
Cærulea
Iulia
Algentiana
Cininia
Sabatina

Aurelia
Septimiana
Seueriana
Antoniana
Alexandrina

VIAE XXIX.

Viæ urbis .29.

Appia
Latina
Libicana
Campana
Præneſtina
Tiburtina
Collatina
Nomentana quæ figulẽſis.
Salaria
Flaminea
Aemilia
Claudia
Valeria
Oſtienſis
Laurentina
Ardeatina
Setina
Quinctia
Gallicana
Triumphalis
Cornelia
Ciminia
Patinaria
Tiberina
Aurelia
Caſſia
Portuenſis
Gallia
Laticulenſis

CAPITOLIA Duo
Vetus et Nouum

Amphitheatra duo
Coliſei duo
Columnæ Coclides duæ
Macella duo
Theatra tria
Ludi Quinque
Nymphæa Vndecim
Equi ænei inaurati.xxii.
Equi eburnei.xciiii.
Tabulæ ſine numero
Signa ſine numero
Arcus marmorei.xxxvi. Arcus
Lupanaria.xxxxv. Lupanaria
Latrinæ publicæ.cxliiii.
Cohortes prætoriæ.x.

Cohortes Vrbanæ.iiii.
Cohortes Vigilum ſeptem
Excubatoria.xiii.
Vexila duo communia
Caſtra peregrina
Caſtra Miſenatium
Caſtra Tabellariorum
Caſtra Lecticariorum
Caſtra Victimariorum
Caſtra Salgamariorum
Caſtra Subitariorum
Caſtra eqtũ ſingulorũ duo
Mẽſæ Oleariæ.xxiiii.mil.ii.

NOMINA regionum ex prædictis excepta

Regio.i.Porta Capena
Regio.ii.Cœlimontium
Regio.iii.Iſis et Serapis
Regio.iiii.Templum Pacis
Regio.v.Exquilina
Regio.vi.Alta ſemita
Regio.vii.Via lata
Regio.viii.Forũ Romanũ.
Regio ix.Circus Flaminius
Regio.x.Palatium
Regio.xi.Circus Maximus
Regio.xii.Piſcina publica.
Regio.xiii.Auentinus
Regio.xiiii.Tranſtyberis

PORTARVM nomina

Fluẽtana nũc.S.Maria po/puli
Pinciana.Salaria
Viminalis nũc.S.Agnes.
Exquilina atq; Tyburtina ſancti Laurentii
Neuia Porta ſanctæ Mariæ maioris
Aſinaria ſancti Ioannis
Capena Accia dicitur
Hoſtiẽſis nũc ſancti Pauli.
Aurelia nũc ſancti Pãcratii
Triũphalis.inter hoſpitale Sancti Spiritus, et baſilicã beati Petri
Pertuſa.Viridaria.Angeli.Aenea

MONTIVM nomina.

Capitolinus uel Tarpeius.
Auentinus.Palatinus
Cœlius.Exquilinus.Vimi/nalis, et Quirinalis.

FINIS.

Portarũ Noia Noua & vetera.

Montiũ Noia

DESCRIPTIO VRBIS ROMAE PER R. VOLATERRANVM

Atium Antiquũ a Tyberi uſq; Circeios erat.
l Deinde uſq; ad Lirim protractũ Plinio. horum caput Roma, teſte Dionyſio, Siculi gens indigena prius tenuere. Ante hos nulla memoria. Deinde Aborigines Siculis pulſis lõgo bello: qui in mõtib. prius habitauere ſine muris uicatim. Venere poſtea Pelaſgi, et alii Græci, qui auxilio aboriginibus fuere et ſubiugandis finitimis et ædificandis urbibus a Tyberi uſq; ad Lirim, uocatiq; Aborigines uſq; ad bellũ Troianũ. Sub Latino autẽ Rege Latini, poſtremo a Romulo Romani. Aborigines enim ipſos alii indigenas fuiſſe, ac nominis cauſam ex montium habitatione traxiſſe. Nonnulli uero gẽtem uagã et ſine laribus. Cato et Sẽpronius græcos eos dicũt ex Achaia ortos ciuitate. Sed uerior ſermo habet ex Arcadia aduectos duce Oenotrio Lycaonis filio multos ante bellum Troianum annos cum Peucetio ſocio. hæc ex Dionyſio. Trogus autem libro. xlvii. ſic ait. Cultores Italiæ primi Aborigines fuere, quorum Rex Saturnus iuſtitia præditus fuit, ut nihil ſub illo qſq̃ priuatæ rei habuerit, ob cuius exempli memoriã cautum eſt ut in Saturnalibus ex æquali omnium iure paſſim in cõuiuiis ſerui cum dominis recumbãt. Itaq; Italia Regis noĩe Saturnia appellata, et mons ubi habitauit Saturnius

faunus.
in quo nũc ueluti a Ioue pulſo ſedibus ſuis Saturno, Capitoliũ eſt. Poſt hũc regnaſſe Faunũ ferũt, ſub quo Euãder ab Arcadiæ Vrbe Pallantæo in Italiã uenit, cui Faunus montem, quem ille Pallantæum, poſtea de nomine patriæ uocauit, conceſſit. In huius radicibus templũ Lyceo, quem græci Pana, Romani Lupercal uocant, cõſtituit. Hæc Trogus. Liuius itẽ Herculẽ, dicit paucis poſt annis deuicto Geryone cum bobus huc conceſſiſſe, exceptumq; ab Euãdro, et Aram ei maximam ſub radicibus Auẽtini poſitã: Virgilius quoq; in octauo pulcherrime hanc originem repetit.

Lupercal.

Euander.

Hæc nemora Indigenæ Fauni, nymphæq; tenebant, cũ his quæ ſequuntur. De nomine aũt ipſius Vrbis Feſtus hæc ſcribit. Cephalus Gergitius, qui de aduentu Aeneæ in Italiam ſcripſit, ait Romã a Comite quodã Aeneæ in monte Palatino ædificatã ſimul et noiatã. Apollodorus a Romo filio Aeneæ et Lauiniæ. Areius qui ſcripſit res Cumanas e Sicyone huc ob inopiam domiciliorũ delatos quoſdam a multo errore Aborigines uocatos, montemq; Palatinũ, in quo cõſederunt, a robore ſuorũ et uiribus Valentiã appellaſſe, quod nomen poſtea ab Euandro adueniente græce appellatũ ῥώμην, Agatho mycenarum hiſtoriæ ſcriptor Aeneã ex uaticinio Heleni in Italiam cum Roma ex Aſcanio nepte Vrbem de illius nomine condidiſſe. Gelius poſt obitum Aeneæ imperium Italiæ perueniſſe ad Latinum Telemachi, Circeſq; fi-

Roma a quo.

Roma olim Valentia.

lium, et ex Roma filios ſuſcepiſſe Romumq; et Remũ, urbemq; in palatio conditam ex Romi nomine uocaſſe. Liuius et pleriq; alii hos duos ex Ilia ueſtali et Marte natos a Numitore auo expoſitos, et ab Acca Laurẽtia Fauſtuli uxore nutritos Lupæ nomine, quod meretrix eſſet, alterum Romulum ex auſpicio uiſo .xii. uulturũ urbi nomen dediſſe. Hæc de Romæ origine apud ueterres comperta. Ipſius Natalem quo Palilia Romulus celebrauit: Ouidius .xii. kal. Maii, tradere uidetur. nonnulli .xi. dicunt. Quo Horoſcopo ſane incertum cum alii alios ponant. Ante ſalutem annos fere. Dcc. Poſt Ilium captum cccxxxiii. Olympiade .vii. ut ait Dionyſius.

Tribus in ea .xxxv. Pedianus fuiſſe ſcribit a tributo, ut inq̄t: dando, uel q̄d tres tãtũ a principio fuerint. Tatiẽſis a Tatio. Ramnes a romulo. Luceres a Lucumone aut luco, quẽ Aſylũ Romulus appellauit. Tribuũ aũt noĩa ex uariis auctoribus collecta huiuſcemodi ſunt. Romilia. Tatiẽſis. Suburana. Palatina. Exquilina. Collina. Claudia. Lemonia. Pontia. Cruſtumena. Scaptia. Stellatina. Sabatina. Tomenina. Armẽſis. Papyria. Pupina. Popilla. Pollia. Galleria. Falera. Veturia. Aemilia. Cornelia. Vfentina. Mentina. Pontina Publicia. Antheſis. Velina. Aniẽſis. Terẽtina. Volicinia. Mecia. Faucia. Quas Plutarchus nomina ſabinarum nuptarum dicit fuiſſe. Apud alios tamen auctores diuerſas ob cauſas.

Vrbis REGiones .xiiii. fuiſſe ex inſcriptione, quæ pro

ædibus hodie Capitoli cernitur, palam eſt, quam mihi ponere uiſum eſt.

IMP. CAEſari Diui TRaiani Parthici filio Diui Neruæ Nepoti Traiano Hadriano Aug. Pont. Max. Trib. Pot. xx. Imp. ii. Coſ. iii. PP.

Magiſtri uicorum Vrbis regionum. xiiii.

His ego monſtratiunculas nonnullas ex antiquariorum opinione ſubiciam, nõ tam ut multis, præſertim eruditis incognitas, q̃ ut omnibus uel peregrinis cognoſcendas: ne princeps terrarum ciuitas per indiligentiam minime deguſtetur. Plinius libro. iii. Spatium Vrbis a milliario ad ſingulas portas, quæ tunc erãt, Milliaria dicit eſſe per directum fere. xxx. Ad extrema uero tectorum cũ caſtris prætoriis ab eodẽ milliario per uicos omniũ uiarũ paulo amplius. Lxx. Compita item Larium regionũ omniũ cclxv. exiſtere. Quin et auſus ipſe tectorũ altitudinem in ſpatio computare. Erat autem milliarium ſignũ in fori Ro. capite unde principiũ itineris ad oẽs portas, omneq; iter capiebatur. Vrbis circuitus ſub Valeriano, qui mœnia reſtituit, fuit teſte Spartiano Milliaria. L. Quod ſane ueriſimile nõ uidetur, niſi ex Iuriſcõſulti ſentẽtia iudicabimus, qui Romã aliam ab Vrbe facit, urbẽ tantũ intra mœnia eſſe. Romam uero ſacrũ etiã pomœriũ, ſuburbanaq; comprehẽdere. Nã ab Ocricoli ponte uſq; ad mœnia, uia plana ædificiis erat. Itaq; peregrini ſe tunc urbẽ ingredi putabãt, ut accidit Cõſtantio principi teſte Mar

cellino. Cū primū Romā cū Ormiſda uenit, et ubi medium eſſet Vrbis percunctatus. Romulus ab initio Palatium tribus tantū cinxerat portis. Mugonia ab animaliū mugitu inde exeūtiū. Carmētali ab Euandri matre, quæ poſtea ſcelerata ob egreſſos. cccvi. Fabios uocata. Et Pādana ſeu libera, quæ in Aſylū tendebat, qđ augēdæ urbis gratia criminoſorū refugium inſtituerat. Liuius ſcribit xxxvii. fuiſſe: puto ueteres cōnumerando, quæ intra auctam reſtiterant urbē. Quæ uero nunc apparent Flumētana populi porta ex antiqua Flumentana: quæ ignoratur. Nam ipſius Liuii tempore qui illius meminit, populi porta nō erat, cū mœnia collinam non excederēt. Hic igitur nefandi Neronis ſepulchrū templo diuæ genetricis ceſſit. Et uia Flaminia, inter quam et ripam Tyberis, nūc quoq; ueſtigia Auguſti ſepulchri cōſpicimus, quē Hadrianus æmulatus e regione ſimile i Vaticano excitauit. Porta Collatina, quæ Collatiam Sabinorū opidum ducebat: dicta etiā Procopio Pinciana a Pincio Senatore, Vnde Gothorū olim irruptio, Mons Pincius, collis dicebatur hortulorū qđ pars inferior humida ortis accōmoda exiſteret. Deinde Salaria a ſale in Sabinos exportando, ſeu Quirinalis a Quirini ſacello, eadē et Collina a colle Quirinali, qui et Tricepſis, Quinquecepſis Varroni ex capitum et colliū numero dicitur. Feſto autem et Agonius quaſi ſine angulis eſſet, ex quo ueriſimile circum deinde Flaminium Agoniū poſteros appellaſſe qđ

Corectio Varroni[s] modo Circi maximi angulis ex omni parte careret, quãq̃ apud Varronẽ Aegonius ſcribit mẽdoſe. Vſq; ad portã Collinam mœnia fuerant, quæ illi uſq; ad pontem milui um prorogare cogitarunt. Verum Aruſpices prohibue/ re quod intra urbem nec habere comicia, nec legere mi/ lites pro exercitu liceret. Deinde Viminalis ſeu ſanctæ Agnes a uiminũ multitudine. NAEuia ſeu Porta Maior Exquilina ſeu Tiburtina, ſeu Sãcti Laurẽtii. Cœliomõ/ tana nunc clauſa propc ſanctum Stephanum rotũdum. Aſinaria ſeu ſancti Ioannis latina antiquitus non nomi/ nata, ſed tantum uia. Capena ſeu ſancti Sebaſtiani ubi Appia uia. Trigemina ſancti Pauli exiſtimatur, quomo/ do tamẽ haud ſatis ſcio, cũ Liuio teſte horatii q cũ Curi/ atiis pugnauerũt porta Trigemina ſint egreſſi: quo tp̃e nõ erat hæc ꝑs auẽtini. niſi forte ex uetere porta huic ĩdi tũ nomẽ. Aurelia ſeu. S. Pãcratii portuẽſis et Vaticana ſa tis notæ. Septimiana ẽt trãſtiberim, ubi Septimii Seueri i/ ſcriptio anteq̃ ab Alexãdro reficeret, legebat. Triũpha/ lis cum ponte e regione ſancti Spiritus interiit, quãq̃ de hac diuerſæ ſententiæ.

S. Pauli Porta

Pontes.

POntes primum Inſulæ Fabricius et Ceſtius: quorum alterũ Valentiani et Gratiani, alterum Lepidi. et. M. Ca ninii nomine reſtitutũ inſcriptio adhuc indicat. Subli/ cius ab Anco Martio poſtea Lapideus ab Aemilio factus Aemilius eſt dictus, atq; is eſt cuius extant fundamenta ad eam pertinentia ripã, ubi nũc naualia ſunt. Aurelius

Pons ſublicius nunc Xystus.

qui et Xyſtus poſtea ab auctore reſtituẽdi dictus. Aelius ab Hadriano apud eius molẽ. Vaticanus ſeu Ianiculẽſis prope Sanctum Spiritum, iam deſiit. Sunt qui diuerſos eſſe dicunt. Miluius ab omnibus cognitus. Palatinus ſeu ſanctæ Mariæ, qui in Palatium ducit. Extra urbem uero MAMeus a matre Alexandri Imp. inſtauratus, quem Antoninus pius fecerat. Nomentanus quo itur Nomẽtum a Narſete factus ut eius carmine indicatur.

AQVAE ex Iulio Frontino dicendæ, qui aquarũ curæ a Nerua delegatus fuit. Igit̃ nouẽ ab eo ponunt̃. Appia poſt indiciũ ſamnitici belli inducta ab Appio Claudio Cenſore qui et uiam Appiam a Porta Capena Capuam uſq; ſtrauit. Cõcipit̃ in agro Lucullano, qui nũc Tuſculanus putat̃, Via Prænestina. Anienẽ ueterẽ. M. Curtius cenſor Cum. L. Papirio annis. xl. poſt Appiam perducẽdam de manubiis e Pyrrho captis curauit. Cõcipitur ſupra Tibur. xx. mill. extra portam Ro. MArtia a. L. Martio Rege in Capitolium perducta, concipitur uia Valeria ad mill. xxx. prope Sublacum, quam ait ſuo tempore Frontinus in Auentinũ a Traiano perductã, Traianã fuiſſe dictam, ut etiam effoſſum nuper marmor, quod nos uidimus, indicat. TEpula, quam ex agro Lucullano. Seruilius Cepio, et. P. Caſſius Longinus Cenſor in Capitolium perducẽdam curauerunt. IVLiam. M. Agrippa ab inuentore uocat, introduxit ex Tepula uia ſubterranea, ſupra terram uero fictili ſtructione, opere arcuato.

Mamm[illegible]
Aquæ nouẽ
Aqua et Via Appia
Anio
Martia
Traiana
Tepula
Iulia

Idem Virginẽ ex Lucullano perduxit ſic appellatam qđ quærẽtibus aquam puella uirgo uenas ignotas monſtrauit. Cõcipitur uia Latina mill. viii. in locis paluſtribus. CLaudia, quam Caius princeps introduxit ex fontibus Curtio et Ceruleo mill. xlvi. uia ſublacenſi. Claudius abſoluit opere arcuato. Titus deinde reſtituit: ut ex inſcriptione adhuc portæ maioris apparet. Huius ueſtigia maxime comparent, tranſeũt per Cœliũ formæ nũc et olim appellatæ. ANio nouus hic ex fonte purior q̃ uetus deductus. Ambo uero ſimul et Claudia ĩ urbẽ cõfundebãtur. Duæ regioni ſeruiebant tranſtyberinæ, quarum una Alſietina uia Claudia mill. xiiii. lacu Alſietino concepta ob frigiditatẽ minus ſalubris, quæ ab Auguſto fuit introducta. Altera Sabatina e ſtagnis ſabatiis poſt Frontinum memorata. De utriſq; quid ſentirem ſupra narraui. Harũ quoq; hodie uiſunť ueſtigia formæ unius extra Portam Branchariĩ, quã Sabatinam putauerim. Alterius apud. S. Spũm. Almo is exiſtimatur, qui apud Portam Capenam in urbem uſq; ad Circum Max. nũc profluit, ex quo Iuuenalis. Madidamq; Capenã. ALTA ſemita regio et uia a Thermis Conſtãtini uſq; ad Portã Viminalẽ. VIA lata regio, et uia ſatis monſtrať ex æde nũc. S. M. in uia lata. Via triũphalis citra Celſi templũ, e cuius regione pons erat, recta ꝑ Floræ nũc campũ uſq; ad Velabrum. Carinæ apud Petri uincula unde et auguria captabanť. Piſcina publica regio et uia circa Xyſti templũ

et thermas Antonianas. Vaticanũ, ut ait Varro, a uatum ibi reſpõſis, ſeu quod deus Vaticanus, qui puerorũ uagitibus præerat, ibi coleret.

FORA.

Romanum imprimis ab arcu nũc Seueri ad tris nũ c extantes colũnas pertinẽs contra Coſmũ et Da. apud quas equeſtris Domitiani ſtatua Statiana fuerat. Hoc forum Cæſar, Dein Auguſtus, teſte Trãquilo, ampliarũt, ex quo Mar. ait. Atq; erit in triplici par mihi nemo foro. Neruæ idẽ et tranſitoriũ quod ad Traiani inde ad alia fora trãſibant, quod ne ſpatio fraudaret pars Quirinalis ẽ exciſa. Huius adhuc extant ueſtigia. Boariũ apud ſanctũ Georgiũ ex arcus uicini inſcriptione, qđ ibi bouis eſſet ſtatua. Ouidius. Area quæ poſito de boue nomen habet. Erat et piſcarium haud longe a boario, ut ait Varro, ruſticorum et Cupedinis et olitorium, et piſtoriũ iuxta ædẽ Veſtæ. Cãpus Martius qui Tarquinii fuit ager quod extra urbem eſſet in confeſſo apud omnes. Quamobrem et Pãtheon et Circus Flaminius extra fuerant. Columnæ cochleæ duæ, altera Traiani, ubi depictũ bellum dacicum. cui apud Parthos res gerẽti dedicata fuit a ſenatu. Altera Antonini Pii in reg. columnæ: cuius egeſtio fundamẽti uti quorundã opinio: uicinum fecit montẽ, qui acceptorius dicitur. Quidam antiquiorem faciũt, citatorumq; prius dictum, quo citaræ ad comicia tribus ſe recipebant.

De Thermis.

Capoces.

Inuentus Laocoon

THERmæ Diocletianæ notæ. Conſtantinianæ apud equos Tiridatis. ALExandrinæ quæ antea Neronianæ fuerãt apud. S. Euſtathiũ. Agrippinæ apud Pantheon. Titi poſt. S. Martinũ, dicunturq; hodie Capoces quaſi Capaces aquarum. Apud has hoc anno. MDVI. Felix Romanus Ciuis dum arcum diu obſtructum in uinea ſua recluderet, Laocaoon Virgilianum cum duobus fi/liis inuenit a Plinio libro .xxxvi. Cap. v. his uerbis me/moratum. Laocoon in Titi Imp. domo, opus omnibus et picturæ et ſtatuariæ artis præponendum, ex uno lapi/de eum, et liberos, draconumq; mirabiles nexus de cõſilii ſententia fecere ſummi artifices Ageſander, Polydorus, et Athenodorus Rhodii. Viſum igitur noſtris par opus famæ, quapropter Pontificis iuſſu in ædes Vaticanas traductum.

Artifices Laocoõtis.

Thermæ Domitianæ apud Siluestri. Nouatianæ apud Pudẽtianæ. Gordianæ Euſebi. Olympiades apud Paniſpernæ Templa. Varianæ autem, et Syrianæ et Decia/næ in Auentino.

De Templis.

Templa etiã quædã deprehẽdimus Aeſculapi inter inſu læ põtes, quod. S. Ioãnis. Ex altera parte Iouis, quod. S. Bartholomæo nũc dicata uidemus, nec alia ueſtigia ap/parent. Ouid. Iũctaq; ſunt magno templa nepotis auo.

Inſula Tiberis.

Ipſam uero inſulã teſte Liuio aggeres, frugeſq; i eũ locũ cõſtipatæ fecerũt, quæ ex agro Tarquinii in Tyberim

deiecto cõuenerũt. Herculis apud ſcholã græcã ſub Auẽtino ubi ærea ſtatua mea ætate reperta, quæ i ædibus cõſeruatorũ uiſitur. Aedẽ Herculis rotũdi ad Forũ boariũ Liuio, quæ nũc ſancti Stephani rotũdi iuxta Tyberim, ſatis habet argumẽti eſſe: propeq; ædiculã pudicitiæ ĩter ſcorta et Oenopolia, nũc Sanctæ Mariæ Aegyptiacæ dicatã. Veneris Erycinæ extra portã Collinã ex uerſu Ouidiano, Tẽpla frequẽtari collinæ ꝓxima portæ. Nũc inter uepres monimẽta quædã apparẽt. hic teſte Liuio Ludi quãdoq; facti Tiberi circũflua inundante. Aliud itẽ ueneris apud circũ maximũ Solis ab Aureliano conditi quidã exiſtimant eas eſſe ruinas quæ ſupra Columnẽſiũ ædes apparent Apollinis et Martis ubi febris ſacellum in Vaticuno. Martis itẽ extra Portã Capenã ad tertiũ lapidẽ bello Gallico Camillo uotũ, iuxta quod lapis manalis uocatus cõſiſtebat, quo per ſiccitates in urbem relato pluuia ſtatim manabat. Hodie Sanctæ Mariæ Prunetæ imago ſi quãdo Florentiã trãſfertur, idẽ ſed cultu efficit ueriore. Martis ultoris ſupra memoraui Neptũni in ripa Tiberis id eſſe opinabant̃ unde his annis proximis ꝓpe Sanctum Blaſium ingentes lapides ſunt effoſſi. Dianæ ubi priſca in Auentino Iouis ultoris, quod et Pantheon notiſſimum, Capitolini ſupra narratur. Flore in Quirinali poſt Sanctam Suſannam ex Martialis carmine. Qua uidet antiquũ proxima Flora Iouẽ. Nã Capitoliũ uetus et prope. S. Suſannam cernitur, ubi deſcenderis.

E regione uero horti Saluſtiani, Templum Caſtoris et Pollucis, nunc Coſmi et Damiani ex Ouidi carmine. Fratribus illa die fratres de gente deorum circa Iuturnæ conſtituere lacus. Hic lacus prope. S. Georgium in ſpecis conſpicitur. Hi fratres Tiberius et Druſus fuere, qui Templum quod Poſthumius bello latino uouit, et filius dicauit: illi reſtituerūt. Concordiæ, quod Mālius prætor in Gallia uouit in arce dicatum. Alterū Flauius ſcriba in area Vulcani. Tertium Liuia conſtruxit ob uiri cū ea cōcordiam. Idq; putatur, quod in ortis ſanctæ Mariæ nouæ conſpicitur. TEmplum pacis iam notiſſimū. Arā pacis prius fecerat Auguſtus, quam auxit Agrippina. Iani apud ſanctum Georgium quadrata, nunc ruina. Ouidius. Cum tot ſint Iani cur ſtas ſacratus in uno hic ubi templa fotis iūcta duobus habes? TEMPlū bonæ deæ a Claudia ueſtali in Auentino, deinde a Liuia reſtitutū, Saturni in foro ut deſcribit a Macrobio ubi ærariū erat id exiſtimamus coniecturis quod ſub capitolio Hadriano martyri poſtea dicatum cernimus. Iunonis Monetæ ubi ædes Senatoris, et olim domus Manli. Vbi autē Locus damnatorum Iupiter Tonans. Vbi ara cœli arx fuerat ex cōiectura altioris loci, et ſubrerranei, quē nos uidimus poſt arcem. Buſta Gallorum qui Liuio teſte in obſidione Capitoli peſte abſumpti ibi cremabantur. Iuxta uiſitur Iupiter Panarius ſiue piſtorius ingēti ſttatua nūc cubitans memoria iactorū panū a Manlio opinionē co-

piæ facientium. In Capitolio ciuiũ nullus poſt Mãlium damnatum habitabat. Ter aũt flagrauit. Ad id gradibus ſicuti nõc aſcẽdebat. Carcer Tullianũ uocatus, apud. S. Nicolaũ. Eruditioribus tamẽ hic carcer Claudii triũ uiri ſeu lathomiæ ſunt, ubi. S. Petrus ſub Capitolio ex ĩdicio, quod teſte Varrone Tullus hoſtilius hũc foro Romano imminentẽ conddit. TEMplum Veſtæ rotundum in/ ſtar pilæ quod Veſta terrã ſignificet Ouidio teſte. Numa intra palatium et Capitoliũ dedicauit, qđ et Cicero indi cat. Lucus inqt Veſtæ ad radices palatii deuexus in uiam nouã. nũc. S. M. liberatrix, ubi plurima ueſtalium ſepul/ chra uidemus eruta. Nã in ea parte uia noua multis uiæ ſacræ coniũgit. Templum Fauſtinæ et Antonini. appa/ ret ex inſcriptione prope Coſmũ et Da. libertatis in Auẽ tino ex mulctatitia pecunia a. Ti. Sẽpronio Gracho gra cotũ auo. MATVtæ a Seruio Tullio inforo. Deinde a Camillo refectũ. FORtunæ uirilis ubi nudæ uirgines in ſpicibant. Ouidius. Vtq; tegat, celetq; uiros, fortuna uiri lis Preſtat. AMPHitheatra duo primũ Titi notiſſimũ fontes habebat duos ad recreandũ æſtu laborantẽ turbã. Alterius ſane fontis nũc in uia inter amphitheatrum et arcũ Conſtantini ſuperſunt ueſtigia. Vidiq; ego iam ue tus nomiſma habens a tergo ampithebatrũ cum his fon tibus. ALTerũ Tauri Statilii ex ortis Cænobii. S. Cru/ cis oſtenditur. THEAtra tria. Pompeii apud ædes Vr/ ſinorum in floræ cãpo, ubi ſtabula ſunt equorũ, aperte

nūc cernit̄, quapropter nō temere fortaſſe poſteritas hūc locū de ipſius amicæ Floræ noīe appellauit. MARcelli a Cæſare cœptū ubi Sabellorum ædes. BAlbi ignoratur. BIBLiothecæ. xxiiii. Sed præcipuæ Palatina et Vlpia. OBEliſci ſex, potiſſimi in Circo Max. duo quorū unus adhuc monſtratur obrutus. In campo Martio unus, qui horas oſtendebat. In Vaticano adhuc incolumis Auguſto et Tiberio dicatus ut ex inſcriptione apparet. Hic omnino teſte Plinio ī ſui molitione effractus eſt. Nauis quæ eum ex ægypto iuſſu Auguſti aduexerat in portus conſtructione ſubmerſa eſt. et Arbor quatuor complectentium ulnis craſſitudine fuit. In Mauſoleo item Auguſti duo alti ſinguli ped. xlii.

ARCus etiā plures, ex quibus tantū apparēt Titi, Conſtantini, Seueri, Galieni ad. S. Vitum, et Domitiani qua itur per Flaminiam ad populi ædem.

CIRci quatuor oſtēdūt, Flaminius et Maximus, et apud tabernas, obſcuras, appellatas, ubi funes torquent̄. Quartus apud ſanctū Sebaſtianū ob prætorianorum exercitationem conditus uti putatur.

NAumachiæ quinq;, ex quibus una Domitiani monſtratur e regione arcus eius, inter uinearum caua dextrorſus euntibus ad ædem populi.

Curiæ ſiue ſenacula quatuor traduntur Pompeii prope theatrum ipſius. Alia in Capitolio ea eſſe conuicitur ubi adhuc columnarū inſcriptio uiſitur. S. P. Q. R. incēdio

conſumptum reſtituit. Hoſtilia cum regia Tulli ubi. S. Ioannis et Pauli ædes. Vetus apud Petri uincula. Nã et Curiæ ſicut pleraq; publica opera dedicabantur: non tamen omnia dedicata ſacra.

Exquiliæ ubi. S. Maria maior prius ad præſepe dicta ab excubiis Seruii Tulli, qui ibi Habitauit.

Armiluſtrũ id putauerim ſpatii, quod in teſtatia nunc eſt. Nam in regione Auentini ponitur, nec ſane aptior locus recenſendis armis: ac militibus oſtenditur. Fuere et in eodem fornaces.

Argiletũ et ficus ruminalis iuxta ambo ſub palatii parte ab latere. S. Georgii, apud etiã templũ VElabrũ fuerat. Lupercal ex alia itẽ parte ſupradicti mõtis, quæ Septizoniũ ſpectat Seueri Imp. opus ſepulchri gratia cõditum. Tiburis locus adhuc durat ubi Martialis domus ex eius indicio carminis.

Inſuper ut Cloacis aqua ſubterlabẽte urbs pene tota pẽſilis erat, ut ex lib. iii. epiſt. Caſſiodori coniicimus, inter quas Cloaca maxima teſte Liuio a Tarquinio priſco facta quæ adhuc mõſtrat̃ e tabernis quadã iudæorũ platea et in ripa Tiberis. Id aũt ædifici, quod apud Angeli templũ cernit̃ ædes apparet reſtituta a Seuero et Antonino filio, ut ex inſcriptione cernit̃. Nõnullorum etiam priuata deprehenduntur.

Domus Neroniana teſte Tacito incipiebat inter Cœliũ et Palatinũ circa fere arcũ Cõſtãtini, tẽdebatq; i exqlias.

Curiæ dedicabat.

Armiluſtrũ.

Argiletũ. Velabrũ.

Cloaca max.

ouidi⁹ · Domus Cæſariana ubi Liuia porticus, poſtea templum Pacis. Ouidius. Diſce tamen ueniens ætas, ubi Liuia nunc eſt Porticus, ingentis tecta fuiſſe domus. Tranquillus uero ait. Templum Pacis ubi Liuiæ quondam Porticus. Domus Ciceronis in palatio iuxta forum in eadem parte. Velia eſt a uellendis olim pecoribus: attondendiſq; gregibus in eo loco, ut ait Varro, ubi et ædes poblicolæ dirutæ.

Dom Cic
Velia

Turris Mœcenatiana cum ortis unde Nero ſpectauit incendium inter Thermas diocletianas et baſilicam ſanctæ Mariæ Maioris loco eminentiore. Priuata Traiani ideſt ædes cum Thermis in Auẽtino teſte P. Victore ea nũc apparent, quæ in uinea noſtra compræhenduntur. Nam eo uſq; aqua item Traiana deducebatur. ut ex marmore literis repertis cõſpeximus. Hic enim Marius frater ueſtatis curioſiſſimus alta effoſſa tellure Cameras, lithoſtrata, ſolia balnearum, latiſſimaſq; repperit habitatõnes. Prata Mutia et Quinctia trãs tiberim, quorum altera prata uidemus appellari. Altera Quinctia, quæ. Q. Cincinatus arabat contra ubi tunc nauualia erãt. Liuius dicit eſſe. Naualia autem ipſa nunc ripam uocamus. In cœlio præter aquarum formas AEDES LAteranorũ, propeq; æream ſtatuã pacificatoris M. ANTonini uidemus. Nymphea in urbe: xi. erãt enim loca princpũ uirorũ amœna aquis inductis. Mutatoria item magnorum priuatæ domus ad ſeceſſum et delitias. BASilicæ etiam plures quo

Turris
Ripa
Nymphea
Mutatoria
Baſilica

ſe reciperent diuerſi litigantes. In VRBE tota ædiculæ
cccxxxix. Domus. Mxxxxcvi. Inſulæ. xlvi. M. Dcii. Vici
cxx. Vicomagiſtri. Dclxxiiii. Curatores uiarū. xxix. offi/
ciorū Piſtoriæ. ccliiii. Cohortes prætoriæ. ix. Vrbanæ. iiii.
Vigilum. vi. Menſæ oleariæ Duo Mil. ccc. Caſtra equitū
ſingulariorū, peregrinorū, Miſenatiū, Rauēnatiū, Tabel
lariorū, lecticariorū, Victimariorū, Silicariorū. Prætoria
na ubi nūc caput bouis in uia Appia a Tiberio ibi præ/
ſidio dicata, primuſq; tyrannicū morē exercuit. Domus
hic etiam maioris ædificii ac magnorum uirorum notan
tur. Reliquæ inſulæ. Templum ſiue ædem cum erat inco
lumis, cum uero ſemidiruta aut obſoleta, aream dicebāt.
Cœmiteria ſacra Priſcillæ ī uia Salaria apud. S. Silueſtrū.
Prætextati in uia Appia apud. S. Ianuariū. Catecumbæ
apud. S. Xyſtū. Domitillæ in uia Ardeatina apđ. S. Pe/
tronillā. Ad duas laurus in uia Labicana. BALbiæ item
in uia Ardeatina. Calapodii in uia Ardeatina apud ſan/
ctū Calliſtū. ad Vrſum pileatū apud. S. Bibianā. Cōmo
dillæ in uia Oſtiēſe. Traſonis in uia Salaria. Apud. San.
Saturninum In cliuū Cucumeris. Apud. S. Ioannē Ba
ſillæ ī uia Salaria. Ad Inſalatas in uia Portuēſi. Apud. S.
Felicē. Baſilica in uia Ardeatina. De Cæteris uero religio
ſis locis, quæ imprimis cōmemorare fas erat, iter pōtifices
mihi dicetur. Reliqua item profana curioſorum ſcholæ
diligentius perſcrutāda relinquo cum priſca urbis facies
nulli ſatis dignoſcatur tot paſſæ barbarorum iniurias.

Finis.

AD EVNDEM. R. IOANNEM MATTHAEVM.

i Am Laſſuli digiti ferias optabãt, cum Amori: qui perrumpit omnes difficultates, nihil factũ uidetur. Nulla enim laſſitudo impedire officiũ et fidem debet. Putauimus et tibi fore nõ iniu-cundũ, poſteriſq;, qui per te legent, non inutile, colligere et quaſi recognoſcere ciuitates Italiæ, necnõ loca, quibus nominibus olim uocabantur, et quibus irruentibus efferis nationibus, poſt adulterinis. i. barbaris decolorata ordeant. Cumq; mille ſexaginta ſex ſint ciuitates Italiæ, ut nonnullis placuit, ſeptingentæ ut Iginius, Stilus curiæ Romanæ ſexaginta quatuor recenſet: Vix uni aut alteri ſua facies, ſuum nomen hæret, tantũ poteſt abolere uetuſtas, et mori ſaxa, nomina, Titulos cogere. Sed iam uale: ac felix pellege, Piumq; per æs ac libram tuũ complecta-re, diligas, in tuis habeas.

Numerus Ciuitatũ Italiæ

Ex Flauio.

LIGVRIA.

Ab Liguria patriaq; tua Vir lectiſſime Plinium ſecuti texendum hoc opus duximus.

Liguria a Varro Flumine ad Macræ amnis hoſtia longitudinem habet, et hinc Appenino, inde mari infero

claudítur, quí ratíone pars inferi maris adiacens a Varro ad Macram dicitur Liguſticũ pelagus. populi eius prouinciæ Ligures. Hi obſtinatius iugum Romanorũ recuſarunt, et illis animoſe aduerſati fuere auctore Liuio. tãdem ductu poſthumi exarmati ſunt. Genua regina Regni Liguſtici, ab aliis dicta putat̃ a Genuo Phaethontis ſocio. Alii de Iano fabulantur. Sunt qui a gena membro capitis ducunt. Ego uero a genio: et geniali ſitu dictã reor. Nihil eteni genialius et amœnius, ſiue ueſtitius hac ora excogitari poteſt, ubi ſemper uernat aut autũnat. Nuſq̃ delitiæ ſupiniores. Huius mentio prima fit a Liuio libr. xxi. Diruit Mago Frater Annibalis. Liuius Lucretio prorogatum imperium ſcribit, ut Genuam opidum a Magone pene deſtructum exædificaret. Genua anno a Lucretii inſtauratione plus minus ſeptingenteſimo, et ſalutis chriſtianæ ſexcenteſimo atq; ſexageſimo, Rothoris Longobardorum rex, Romanis, quorum imperio ſemper antea ſubiecta fuerat, abſtulit. Mox cũ ſæuiter a Longobardis regeretur, ad Carolum Magnum Impatorẽ Pipini filiũ defecit, præfectiq; ſunt duces, qui comites dicebãtur. Saraceni pœnis ſibi ſubiectis immiſti anno Chriſti nongẽteſimo et trigeſimo quinto Stephani ſeptimi pont. Ro. Temporibus Genuam cœperunt, ſpoliaruntq;, et quod raro alibi eſt auditum, omnibus mortalibus, qui cædi ſuperfuerãt populariter aſportatis, muros urbis omni humano habitatore uacuos relique-

[Marginal notes in manuscript: Genua im. — Rothoris — Carolus pipini — Genua a ſaracenis Capta]

runt. Scribit tamē Andreas Dandulus Venetorum dux Franciſci Petrarchæ amicitia clarus impuberes oēs breui genuam fuiſſe reuectos. eſtq; eius teſtimonium eo locupletius, quod Veneti, Genuenſeſq; magna ſemper æmulatione contendere ſoliti, per Danduli ducatus tempora graui ac periculoſiſſimo utriſq; bello conflictati ſunt. A quadringentis uero annis maximū Genua habuit incrementum, quæ uires nacta ingentes terra, ſed mari longe maiores Liguriæ cui Imperat nomen obſcurauit, ut quæ pars ī Varrū. amnē expoſita occidētem ſpectat ſolē: riperia occidentalis, quæ ad Macram pertinens in orientē eſt uerſa, dicat̄ riperia genuæ orientalis. Inſuper Corſicam. Cyprum, Aſiam, Thraciā, Scythiam, deductis colonis ac ſuis uictoriis illuſtrauit, et negocio q̄ otio felicior, nunc illis terrori eſt, quorum inſidiis prius, et crudelitate bis concidit.

Aternum opidum Liguriæ nunc Piſcaria uocatur.

Portus monœci nūc Villa frāca. Poſthæc Monicus portus: ut Ptolemæo placet, nunc Monachus.

Imminet Monacho caſtellum nunc ignobile ſola uiarū aſperitate notiſſimum paſſus prope duo milia a mari recedens Torbia appellatū, quod Iacobus Bracellus uir eloquens et doctus, Trophea Auguſti a priſcis appellatum fuiſſe affirmat, quæ fuit Patria Helii pertinacis Imperatoris Romani.

Abintimilium ciuitas, nunc Vintimilium.

Opidum Dianæ nunc Dianum.

Abingaunum urbs opibus ac uetuſtate nobilis, nũc Albinga Proculo Imperatore Romano Alumno et Ciue ornata.

Sauonam Liuius nominauit ſicut noſtra facit ætas. Plinius Sabbatium. Pomponius mella Sabbatiam.

Liguria habuit olim latiſſimos terminos, quippe cũ Piſas in liguribus conditas Trogus ſcripſerit.

Genua habuit ad quadraginta Cardinales.

Genuæ latus orientale Ferior amnis præterfluit, quem nunc Biſamnem appellant.

Delphini portum, nunc portum finum uocant.

Proxime Clauarum opidũ nouum Entella Fluuius mare illabi ẽ, quem aliquando Laboniam dictum nunc Lauaniam appellant.

A Lauanio Vico originem traxere Fiſcorum familia Lauaniæ comitũ nobiliſſima, Pontificibus et Cardinalibus Romanis ornata.

Sigeſtæ Tiguliorum uico, quod Sigeſtrum uocant conterminа eſt Monilia, quos duos colles uitiferos, Moneliã nunc appellant.

Vulnetia Caſtellum uulgo Vernatia appellatum.

Vina Luneſia, quæ Plinius plurimum laudat, nunc Vernatiæ dicuntur, et hæc feſtinanti ſatis de ciuitate, de qua numquam ſatis.

De Origine et geſtis Venetorum.

Anno conditæ urbis Venetæ Quinto Vigeſimo et treçenteſimo, Iuſtiniani Secundi Imperatoris Coſtantinopolitani temporibus. Gregorio tertio pōtifice Romano et Pipino primo Francorum rege Turci primum Aſiā inuaſerūt. Fuerūtq; ipſi Turci Scythæ ex his, quos Alexandrū Macedonem inter Hyperboreos montes ferreis clauſiſſe repagulis cum alii tradunt ſcrptores, Tum beatus Hieronymus affirmat.

Turci

Cum Veneti obedirent Imperatori Cōſtantinopolitano concedente Charolo principe iuſto et magnanimo permiſſi ſunt legibus ſuis ita uiuere, ut pariter utriq; imperio obedirent, cui fœderum cōditioni Leo tertius pontifex Maximus adſtipulatus eſt.

Saraceni tum primum Tyrannos habere cœperūt, quorum unus Aegyptum et Africā occupauit. Duo Hiſpanias inter ſe partiti ſunt, et Quartus Paleſtinam ac Syriæ Loca cœpit.

Marci euangeliſtæ corpus Venetias eſt tranſlatum duce Iuſtiniano Patritio anno conditæ Vrbis Venetæ primo ſeptuageſimo et quadrīgētesimo. Eccleſia quæ nūc extat Sancti Marci Venetiis ædificari cœpta.

Iuſtinian?

Eccleſia S. Marci qn cepta.

Vrſus Dux Venetus a Cōſtantinopolitano Imperatore Protoſpatarius declaratus eſt, iſq; Dux accepti muneris gratias relaturus cāpanas duodecim magni pōderis Baſilio Imperatori dono miſit, quas primas habuit Græcia.

Vrſus Dux protoſpatari declarat

Cāpane p̄ i graecia.

Exciti opulentiæ Vrbis Venetiarum fama, Vngari ſigna conuertẽtes in eã duxerunt, et lembis tumultuarie fabricatis, quorum aſſeres pellibus conglutinarentur, ciuitas noua capta ad primum impetum eſt incenſa.

Vrbs Venetiarum ab Vngaris incenſa

Anno qui ſecutus eſt conditæ urbis Venetæ ſeptuageſimo quinto et quadringenteſimo Saraceni Africam, Genuamq; urbem cœperunt, in quam maxima uſi ſunt ſæuitia. Vrbe enim ſpoliata, et cæſis omnibus puberibus, impuberes et fœminas aſportarunt.

Aegeum mare nunc Archipelagus uocant.

Archipelagus.

Euboia nunc Nigropontus.

Nigropontus.

Andreas Vngariæ rex ab Honorio pontifice in prædictam expeditionẽ accerſitus, ius omne, quod in Dalmatia ſuum ad id temporis regnum habuerat Venetis ideo cõceſſit: quia eum uſq; ad Damiatam cum exercitu amplo nauibus deportarunt.

Dalmatia Venetis cõceſſa.

Ptolemais, quæ prius Accon et Accia dicebatur: ita ſolo æquata eſt a Sultano ut fundamẽta ſint effoſſa, ut nullũ urbis, nullum poſt hæc ædificii ueſtigium appareret.

Ptolemais.

ETRVRIA.

Magiſtratus Etruriæ Caſtaldio appellatus.

Caſtaldius

Liguſtini populi nunc Charariæ dicuntur, de quorum marmoribus Iuuenalis. Nam ſi procubuit qui ſaxa liguſtica portat Axis.

Chararia

Secũdus in Etruria fluuius Auxeris a quibuſdã uetuſtis, ſed a Liuio Mera appellatus, quem nunc Serclũ dicimus.

Serclus fl.

Apud Vmbronem fluuim, quem Plinius inquit nauigiorum eſſe capacem, Interius eſt Vibona uetuſti nominis opidum.

Plumbinum noui nominis opidum, quem locum Romanæ eccleſiæ rerum ſcriptores anno nunc trecētesimo Plumbinariam dixere.

Populonia fuit uetuſtiſſimum opidum, quam Nicea patritius Conſtantinopolitanus Dux naualis exercitus regnante in Italia Bernardo Charoli Magni nepote ui captam diripuit, et igni, ferroq; funditus euertit, ut parua ipſius urbis ueſtigia nunc appareant.

Argētarius mons in Peninſulam mari immiſſus, in quo eſt uetuſti nominis portus Herculis: quæ loca rari nunc habitant.

Lacus Volſinienſium, nunc Bolſenæ, Bulſinum Procopius dicit.

Mons Altus ſuper Oſtia lacus Bolſenæ Vetuſto in loco Grauiſcarum, quod appellat Virgilius intempeſtum.

Scribit Plinius apud Grauiſcas Corallum gigni ſolitum prout nunc gigni et expiſcari conſtat.

Cornetum crediderim eſſe quod Ptolemei, Plinii, Pomponii Mellæ teſtimonia caſtrum Inui uocant. Auctū tradit eſſe Tarquiniæ ibi proximæ olim urbis uetuſtæ ruinis, unde Tarquinii orti.

Ciuitas uetus fuit centumcellenſis portus, quam Saraceni deſtruxerunt, ubi conſtat Auguſtinū libros de trinitate

conſcripſiſſe. Ciuitatis uero ueteris portũ prætergreſſi magna inueniũt uetuſti ædificii fundaméta: in quibus Pyrgo appellatis paruum eſt ſacellum, eoq; in loco Pyrgos fuiſſe ueteres a Virgilio appellatos conſtat. Pyrgo.

Proximus mare influit Ceretanus amnis, ſecus quem intus eſt Cereuetere nũc: quos fuiſſe ſcimus Cere ſeruatorũ, quo tempore Galli Senones urbem cœpere, ſacrorũ memoria celebre opidũ. Ceruetere

Sequitur Pertenuis locus in paludibus. cui Perge olim appellato, nunc palus dicitur, ab Vrſinis poſſeſſus. Palus

Annibal iuit per Valles Arni, quæ erãt ubi nunc eſt inciſa ita dicta, quoniam ſaxum apertũ eſt, et ita exoneratus Arnus. Inciſa.

Bibiena opidum in montibus nobile. Bibiena.

Senarum urbi magno decori fuit celebratum in ea concilium, in quo Gerardus Florentinus Epiſcopus in. ii. Nicolaum pontificem Ro. Creatus conſtitutionem fecit, quæ in decretis patrum extat, Diſtinctione tertia et Vigeſima pontifices Romanos eligendi Cardinaliũ collegio, et nemini ulterius ius eſſe, cui concilio centũ et triginta Epiſcopi interfuere.

Dana fluuius nunc Palia. Palia.

Radicofanum a Comitiſſa Mathildi caſtellum eccleſiæ dono datum. Radicofanu

Peruſiam Etruriæ primariam ab Achæis, conditam Iuſtinus inquit. Peruſia

Flaſcon' Mōſ. Mons Faliſcorum corrupte dictus mons Flaſconus.

Orta. De Orta ciuitate Etruriæ fortaſſis intellexit Virg. cum inquit. Ortanæ claſſes.

Veij. Ciuitas Caſtellana Veii.

Franciſcus Fianus certiſſimis docuit coniecturis Veios fuiſſe apud Pontianum Caſtellum Tiberi item et Fiano propinquum.

Ciminius lacus, nunc Vici.

Vetralla. Vetralla nunc, olim Forum Caſſii.

In uia Caſſia duodecim a Sutrio abſunt Bacchanæ ue-tuſti nominis locus.

Ex paruo lacu Bacchanas attingēte paruus orit̄ Fluuius apud Valchā in Tyberim cadēs, qui licet aquis ſit tenuis ac exilis, celebratū ī hiſtoria hēt nomē. Eſt.n. Cremera. Cremera.

Lacus anguil lariæ. Lacus Tarquiniæ nūc Anguillariæ, ex quo familia flu-xit, ut in Romanis noſtræ ætatis, uetuſta, comitum An guillariæ appellata, quorum Vrſus urbis Senator Fran-ciſcum Petrarcham Laurea inſigniuit. Petrarcha lau rea īſignit'

Finis Etruriæ.

LATINI INCIPIVNT.

Opidum Sāctæ Felicitatis prope Circeios, Plinius Nym phæum uocat.

Taracinæ etiā nūc adiacet paludis Pontinæ pars, quā pa ludē faciūt amnes duo, eorūq; maior Vfens appellatus.

Pons Coruus opidum Fregellæ fuit.

Roma nūc Petentibus Taracinam iter eſt primū duo-

decimo miliario marinum, quod non abſurde Marianã uillam fuiſſe ut credam facit proxima. L. Murenæ uilla ſemi etiam integra, et prædium porcium uulgo notum.

Gazarolũ noui nõis opidum, olim. L. Murrenæ Villa.

In opido quod corrupte ciuita Indiuina appellãt, lapis repertus eſt literas inſcriptus maiuſculas, quæ Lanuuiũ illud opidum fuiſſe oſtendunt. Ciuita Indiuina

Honorius tertius de gente Sabella.

Vbi olim fuit Forum Appii, nunc eſt Monaſteriũ Foſſa noua appellatum.

Valmontanum ubi Lauici fuere.

Gallicanum Gabios fuiſſe coniicimus. Gabij.

Bonifacius Annum Iubileum primus Romanorũ pontificum Romæ inſtituit. Annus Jubileus

Ciuitas Bouillarum, nunc Babucum. Babulcũ.

Extra Tybur monimenta ſunt uillæ, quam Hadrianus extruxit, de qua meminit Helius Spartianus.

Supra Tybur mõtes ſunt ardui, et late diffuſi, ubi fortiſſimi olim habitauerunt Aequicoli, de quibus Maro intelligit. Aeqcoli

Federicus primus Imperator Romanus Theotonicus reædificauit Tybur.

Talliacocii Vicus Varronis, alii Vicũ Varriũ id putant.

Pillum et Pullanũ nũc dictum Pilium et Palianum.

Monaſterium ſanctæ Mariæ de Crypta ferrata in uilla Ciceronis Thuſculana ædificatum. s Maria d Crypta

Lucullanum Lucii Luculli uilla, quæ nunc dicit̃ fraſcha tum, ubi aquam uirginem, quæ nunc unica Romã per/ ducitur, inuentam eſſe conſtat.

Tuſculani duce Rainone eorũ Tyranno Federici Im/ peratoris Aenobarbi copiis coniuncti, Populũ Romanũ clade maxima affecerunt, quæ cãnenſi cladi prope ſimi/ lis numero cæſorom fuiſſe dicit̃, adeo ut Roma poſtmo dum caput nunq̃ attollere potuerit.

Eſt Albæ Marinoq; proximus Albanus lacus emiſſus a Romanis ut ueis potirentur.

Scribit Seruius nemus appellari Lucum haud longe ab Aritia, in quo lacus eſt, ubi ſpeculũ Dianæ dicitur, quod hodie Cynthianum uocatur.

Pulchrũ et pene mirũ eſt uidere clauos maiores æneos, quibus cubitalibus nauis conſtructa erat ita integros, ita politos, ut nuper a fabri ferrarii incudibus exiſſe uideant̃.

Mãmolus pons in uia Tyburtina ædificatus eſt a Mam/ mea Alexandri Genetrice.

Vetus Gampania nunc Terra laboris dicta.

VMBRIA.

Vmbriam noſtri Ducatum uocant Spoletanum.

Opidũ ſancti Sepulchri burgus dictum, ædificatum eſt in fundamentis Villæ plinianæ, ad radices appennini p/ pe Tyberina

Tifernum ciuitas Caſtelli dicta.

Tinium opidum, nunc dicitur Topinum.

Aſſiſium Propertius Axim uocat, innuitq; conſtruendo eius urbis muro conſilium attuliſſe.

Tennius ſiue Topinus amnis.

Montonū Bracteo rei bellicæ præſtātiſſimus, illuſtrauit.

Triuiū nunc, olim Trebula, Virgilius Mutiſcas inquit. Subeſt colli, in quo Triuiū eſſe duximus ꝑlucidus fons tantam ſubito euomens aquam, ut intra ſtadii unius curſum efficiat fluuiū qui infra Fulginiam labit̃ ĩ Topinū.

Sertorius dux Romanus fuit Nurſinus, et. S. Benedictus.

Velinus lacus nunc a pede Luci opido uocatus, qui cadit in narem prope Interamnam ſex miliaribus.

Cures Numæ pōpilii patria ꝓpe eccleſiā ſācti Eutimi regionis Sabinæ, de qua meminit Gregorius in regiſtro.

Nomētū opidū nūc deſertū propter grauitatē aeris.

Caſtellum in colle Poggium Mirretū, cui Torrentulus adiacet riuus ſolis dictus, quē Digentiā uocat Horatius.

Prope Farfarum opidum Poggiū Curteſii a Curteſio amne ſubtus delabente uocatum. quem quidem fluuiū Alliam priſco nomine dictum fuiſſe conſtat.

Prope uallē quā facit Farfarus ĩſabinis Horatius habuit agrum.

PICENVM.

Iſaurus fluuius, nunc Folia dictus.

Saxum eſt prope Vrbinum ſiliceam habēs duriciem ducentis paſſibus lōgitudine, et octo altitudine perforatū. Curribus item factum eſt peruium, cui a forma, actuq;

Forulo eſt appellatio. Docetq; Titulus literis cubitalib. in frõte exciſus. T. Veſpſianũ et nõ Auguſtũ Octauiũ: qui uiã ſtrauerat Flaminiam, id Foruli opus curaſſe.

Recanatu
Ricinetum et Ricina nunc Recanatum.

Macerata
Macerata ciuitas noui nominis et ipſa Aeliæ Ricinæ ſicut Recanetum excidio auſpicium ducit.

Vrbs Saluia Vetus diruta apud Caſtellũ ſancti Geneſii.

Tignium nunc S. Maria
Opidum nũc Sancta Maria in Georgio inter primaria Marchiæ annumeratum, quæ urbs olim fuit Tignium, de qua meminit Cæſar in Cõmentariis. Sequitur amnis nunc Tenne, olim Tigniæ.

FLAMINIA.

Via flamminia
Flaminia dicta eſt uia, quã Octauius Auguſtus ab urbe Roma uel potius a circo Flaminio Ariminũ uſq; ſtrauit.

Santerno fl.
Vatrenum Immolæ fluuius, nunc Santerno.

Marida fl.
Ariminum Fluuius, nunc Marida dicitur.

Pons Miluius ad Tyberim a Marco Scauro, ſicut Ammianus Marcellinus refert, conſtructus.

Pissatello
Rubicon Torrẽs perexiguus, Piſſatelum nunc, et Ruçonem uocant.

Adhuc in marmore apud Rubiconem ſunt hæc uerba. Iuſſu mandatu ue P. R. Conſ. Imp. Miles. Tiro. Cõmilito Quiſquis es, Manipulariæ ue Centurio Turmæue legionariæ huc ſiſtito, Vexillũ Sinito, ne citra hũc amnẽ Rubiconẽ ſigna ductum, cõmeatũue traducito. Siquis huius iuſſionis ergo aduerſus ierit, feceritue adiudicatus

eſt hoſtis.S.P.Q.R. Sãctio Plebis Citi.S.Ve.C.

Grimoaldus Longobardorum Tyrannus diripuit forum Pompilii et arari fecit.

Brentenorium Plinius Brintum uocat.

Caſtrum Mutilum nunc dicitur Mutiliana.

Rauennam muris nunc extantibus cinxit Tiberius Imperator, quod literæ docent cubitales ad portã eius clauſam, quæ aurea dicitur.

Fluuius ad ſiniſtram Rauennæ olim Vitis, nunc aquæ ductus.

Caſtrum Carum eſt opidum prius Salſubium a ſcatente ibi ſalſo fonte dictum.

Bagnacauallum prius Tyberiacum, et aliquando ad caballos appellatum.

Martianus Torrens latera alluit Mutilianæ: cuius Mutili tunc appellati Liuius in principio belli Macedonici meminit.

Bononiæ ex ædibus Hieronymi de Benedictis.
M.D.XX. Menſe Februar.

REGESTVM.

AA BB CC DD EE FF GG HH II kk
Omnes Duerniones.

3066G
FDLL